Anul V. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1933.

P. II
6

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU

Această publicaţie apare cu sprijinul moral şi material al p. s. episcop VISARION al Hotinului.

BIBLIOT[illegible] A[illegible]TARĂ
[illegible] K[illegible]leanu-Piatra Neamţ
Nr. 24.697
Da[illegible]

CHIŞINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1933.

Anul V. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1933

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Din viaţa economică-socială a Moldovei la 1810.

[Vama, Vădrăritul, Ocnele, Căsăpiile, Lumînările de său, Disătina, Horelca şi Veniturile Basarabiei]

de T. G Bulat.

In numărul 2, anul II, al acestei tipărituri am dat „ponturile slujbii vămilor cu care s'au vândut pe anul 1807". Aceste ponturi au fost deosebit de atent comentate de un om de drept [1], arătîndu-se odată mai mult ce inte es prezintă aceste aşezăminte din trecutul neamului nostru. In cele ce urmează adăogăm cîteva, neînsemnate de altfel, modificări, a acestor ponturi, cari în înfăţişarea lor sistematizată din 1807, avem convingerea, că ne înfăţişează o stare de lucruri străvechi.

Se modifică adică ceva privitor la articolul cai cari, de sigur începuseră să se împuţineze, în vremea ocupaţiei ruseşti, dar şi pentru motive de ordin politic rusesc nu se mai puteau trece cu uşurinţă peste graniţă. Incolo, din textul rusesc pe care-l avem supt ochi „porturile" au rămas în înfăţişarea din 1807. In cercetările noastre am aflat totuşi ceva cu totul nou şi anume condiţiunile de vînzare a vădrăritului. Cu părerea de rău de a nu fi găsit textul romînesc, plin de aroma vremi[i] este acela al vămilor, le dăm în traducere din ruseşte.

Traducerea oarecum stîngace are meritul de a ne da într'o expunere sintetică chipul cum se vindea acest venit bir, destul de vechi, al Moldovei. Din acest venit invocîndu se obiceiul pămîntului se rupe ceva pentru mitropolia Moldovei în grea situaţie materială, după spusa Divanului. După acelaşi obicei, pe care îl pomenesc cronicile ţării, aşa de des, se spune că acest adaos nu va fi decît pentru un an. Pentru cumpărarea vădrăritului ţinutului

1. Teodorescu C. în *Viaţa Basarabiei* 1932 no. 11.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ NEAMŢ
Fond „G.T.K."
P. II. 6

Putnei o discuție, care ajunse pînă la Senatorul rus, se iscă între hatmanul Stratulat și Iancu Balș cu „compania“ lui.

Desătina care se vînduse în 1809 cu 150 ooo lei fu luată de Constantin Balș membru al Divanului. Ocna se vîndu pe doi ani cu suma de 229.800 lei și fu luată, după ce dăduse o serie de lămuriri Senatorului, de însuș vistierul țării Iordachi Roset. Lămuriri bogate avem asupra „căsăpiilor“. La luarea lor se prezintă și Ruși cum a fost Evremov din ținutul Chievului. Acesta aduse chezaș tot pe un Balș, anume pe polcovnicul Manolache Balș. Este vremea „partidei Balș“, din toate punctele de vedere. Carnea da oae era mai scumpă și se vindea cu 12 parale ocaoa, cea de vacă cu 10 parale, iar săul și grăsimea cu 20 parale. Divanul da casapilor și ajutoare bănești. Le fixa apoi ponturile pe care le dăm aici și pe care le găsim foarte interesante pentru istoricul unui popor *„care nu s-a nutrit și nu se nutrește“* [1].

Se refuză chezășia lui Mendel jidovul fiind sudit austriac și nici solvabil. Spitalele pot tăea carne numai pentru ele. Sf. Spiridon va primi 12 oca de carne zilnic dacă renunță la privilegiul său, de a avea trunchiu de carne Carnea pentru jidovi este mai scumpă de oarece ei consumă parte aleasă. Se stabilesc reguli și opriri asupra vînzării peilor și a „matrapagiilor jidovi“, cari merg la stîne, tae miei pentru piei și aruncă carnea.

Ni se mai dau o serie de alte lucruri egal de importante, privitor la aceiași chestiune. Parale 'apare și afacerea lumînărilor de său care urma să se vîndă cu prețul de 48 parale ocaoa. Divanul cere să se scadă prețul lor la 44 paralel. O chestiune mult discutată a fost acea a *holercii*, adică a spirtului, care se aducea din Rusia Cumpărătorii veniturilor și mai ales ai Basarabiei, adică ai Bugeacului, ridică numeroase proteste la Divan, și de acolo la Senator, fiindcă aducătorii nu consimțeau să plătească vama legiuită. Din aceleași mărturii se dovedește înc'odată că Bulgarii, aduși de peste Dunăre, erau sortiți să fie trecuți în guvernămentul Hersonului, iar Vâlcovul, păstrat cu nume rusificat, pîna azi, se numea la 1810, curat, „Vâlcul din Olatul Chiliei“.

Iată impresiile fugare ce le culegem din actele tipărite aci. Multe altele transpiră din materialul ce înfățișăm alăturat, care vor fi puse la îndămână curioșilor interesați, cu altă împrejurare.

---

1. Luc Romier.

I[1]

Cătră Ex.-sa D. lucrătoriol svetnic de taină sinator proedros a Divanului Cneiiilor Moldo-Vlahăi şi a feliori de ordine Cavalier Vasili Ivanovici Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Fiind că este să să facă vănzare slujbii vămii, şi la pontul al 4-le a acestui contract să hotărăşti ca să să ea căte 1 leu 60 bani de cal iapă ci să va cumpăra di prin herghelii, iar din cai şi epi ci să vor cumpăra di pri la tărguri şi sati fiind de al doile mănă să să eei căte 44 parali de vită şi fiind că prin predlojenie ci s'au dat supt No. 351 să hotărăşti ca caii de aice din ţară nici de cum să nu poate a treci piste hotar, s'au hotarăt ca la pontul arătat a cailor să să zică într'acestaş chip adică, de să va da voe de cătră Ex.-v. ca să triacă vre o sumă de cai şi epi piste hotar, dela acei cai şi epi să să ei vama dup hotărăre arătatului pont. Iar nedăndu-se voie de a treci atunce, păzindu-se poronca dup hotărăre, să nu poată vameşii a faci nici o pretenţie de a să scăde din suma cumpărăturii pentru oprire ce să va faci trecerii cailor piste hotar.

La pontul al 40 a acestui contract iarăş să hotărăşti ca pentru m rfă ci să va aduci de pist hotar pentru trebuinţa armiei înpărăteşti măncări băuturi şi orice felio de marfă va fi să nu să superi cu cerire de plata vămii ţiindu-o în samă vamişii de la sină afară din suma cumpărăturii dup poronca ce s au dat de cătră săvărşitul gheneral feldmarşal Kniaz Alexandru Alexandrovici Prozorovschi. Apoi în urmă în anul trecut fiindcă s-au dat predlojenie Ex.-sali D. sinator Cuşnicov supt No. 1190 ca pe marchitanţii ci vor aduci holercă de pist hotar pentru trebuinţa oştilor să să supui la plata vămii, dup aceeaş hotărăre urmăndu-se s'au hotărăt ca să să arate la pontul acesta, ca toţi acei ci vor aduci holercă de pist hotar să plătiască vama dup hotărăre ponturilor. Şi spre ştiinţă Ex.-v. de alcătuire acestor doaă ponturi, nu lipseşti Divanul cu cinste a faci arătare.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Sandu Sturza hatm. Iordachi Roset vist.

1810 luni 14.

---

1. „*Dela*" nr. 1612/1810. Arhiva Senatorilor Chişinău.

II.

Către acelaşi, de la acelaşi.

Slujba vămii astăz întru înfăţăşere Divanului şi a rănduitului din parte înalt Ex.-v. s'au strigat în Divan al treile rînd, şi din cumpărători, cel ce au dat mai mare preţ au fost d-lui polcov. Manolachi Balş, prin dum-lui vorn. Vasili Roset asupra cărue au stătut strigare cu 270.050 lei pe anul acesta ce să va începe de la zi întăio Iolie 1810 până la sfărşitu lui Ionii 1811 adecă suma această numai banii visteriei, afară de zăciuiala care să dă şi în a visterii mile şi havaeturi care urmiază a le plăti cumpărătoriol de la sine, peste această sumă. Iar ponturile neschimbate precum au fost şi în anul trecut în toate altile, afară numai de vama cailor, şi de măncările cari aduc pentru oşti marchitanii cei cunoscuţi, aceste doâ s-au pus după urmare predlojeniei înalt Ex.-v supt No. 911. Dar nu lipseşte Divanul înpreună cu înştiinţare de suire sumii a slujbii aceştie a arăta cu cinste înalt Ex.-v. că, intru adunare strigării slujbii, s-au arătat şi d-lui maiorul Milcinschi astăz întăi adecă spre a fi priimit în numărul cumpărătorilor vămii ca să adaogă înfăţăşând şi o hărtie pentru zălog cuprinzătoare de 2.500 robi în gubernie Podoliei, cărue una pentru ca era adunare gata, şi ca să nu-s înprăştie cumpăratorii, şi să-s poată pricinui scădere slujbii, şi alta pentru că nu era cunoscut zălogul acesta de are temelie bună spre a pute fi priimit, i s-au zis că nu poate Divanul hotărî de a fi priimit în strigare, neştiindu se zalogul care arată de este bun, sau trebue mai mult temeio şi încredinţare, pentru ca de o dată asupra strigării l-au arătat. Intru acest chip dar rămîne la socotinţa înalt Ex.-v. de a hotărî în ce chip să-ş urmezi şi de este priimită sfărşire vănzării asupra numitului boerio ce au dat suma de 270.050 lei ca să-s poată după hotărîre Ex.-v. a să întări, aşteptând Divanul răspuns oricum va fi un.re socotinţii înalt Ex. v. Ponturile slujbii acestie sint asămine precum sint tălmacite rosăşti în canţelerie Ex.-v., cu osăbire numai a cailor şi a lucrurilor de măncare după predlojenie de mai sus.

Gavriil Mitropolit şi Exarh
Const Ghica logof. Iordachi Roset vist.

1810 Ioni 19
Eşii.

III.

Cătră acelaş de ta acelaşi.

Cu cinste s-au priimit predlojenie Ex.-v. supt No. 1020 cuprinzătoare pentru slujba vămii ca dup ponturile în tălmăcire ce s-au trimis cătră Ex.-v. să să închei contract cu d-lui polcovnic Manolachi Balş, şi după poroncă făcându-se urmări îndată s-au încheiat contractul cu d lui polcov. întocma dup ponturile triimise cătră Ex.-v. lar pentru amanet ce să poronceşti ca să să e de la d-lui spre siguranţe la plata banilor în visterie, cu cinste facem arătare Ex.-v. că de la cumpărătorii pământeni nu urmiazi obiceiol a să lua amaneturi, fără numai li să cer de dau chizăşi siguri răspunzători pentru plata banilor la vădelile hotărăti, pe care chizăşi arătându-i la Divan şi cercetându şi avere lor încredinţându-şi că sint siguri de a răspunde la suma de bani pentru care să fac chizăş, să e zapis de la acei chizăşi cu îndatorire că sint răspunzători pentru plata banilor, precum şi pentru slujba această a vămii arătând d-lui polcov: Manolachi ce dă chizăş răspunzătorio pe d-lui vorn. Grigori Ghica, şi pe d lui vorn. Vasili Roset, care boeri fiind cunoscuţi Divanului că pot fi răspunzători la plata banilor s-au luat zapis de la d-lor spre siguranţie, di pi care zapis făcându-si asămine copie în tălmăcire şi alăturându-si aice, să trimite spre pliroforie Ex.-v.

Gavriil M. şi Exarh

Iordachi Roset vist.

1810
Iuni 28.

IV.[1]

Condiţiunile în cari se dă în arendă Vădrăritul în anul curent 1810.

1. In privilegiile date de sus şi în cari se arată foarte clar că Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit şi episcop. domnii boerii şi văduvele lor, precum şi toţi cari au titulatura nobilă şi văduvele lor cari au acest titlu, nu trebue să plătească pe vădrăritul strîns din viile lor; asemenea şi cei cari nu au titulatura de nobleţă dar se trag din familii mari, sunt scutiţi de plata vădrăritului din viile lor.

2. Mănăstirile şi schiturile şi alte de acest fel cari au gramate de scutirea plăţii pe vin, trebue în caz când aceste gramate

1. Tradus din rusește de studentul Popovici Ioan.

vor fi reînnoite, să se facă după cum se spune în ele, iar vădrarii singuri trebue să scutească pe cei ce au astfel de gramate şi cei ce le au trebue să se prezinte la Visterie ca să ea bilete. Iar mănăstirea Socola unde este o şcoală clericală şi de pe moşiile ei cari se află în judeţul Iaşului, de pe cele 17 pogoane de vie, sau de pe pogoanele de vie cari se află pe moşiile Socolei să nu se ia vădrărit, asemenea şi de la boerii cari au gramate să nu se ia vinărit afară decât pe suma de arendă, luând de la visterie bilete după conţinutul gramotei lor.

Iar domnul Vel-Visternicul are dreptul să nu plătească vădrăritul pe 33, 780 de vedre în ce loc va voi d-sa şi d-l visternic să deie biletul său cu suma indicată, care cantitate trebue să eie asupra sa vădrarii, afară de suma de arendă. Iar de vor fi oameni cu scutire de vadrarit având bilete de la domnul Visternic şi va fi vin mai mult, să se plătească câte 9 aspri noui, pe vadră, iar de va fi vin mai puţin ei au dreptul şi să ceară bani pe vinul ce lipseşte, sau să fie scutiţi numai de vinul înscris pe bilet.

3. Mănăstirea Secului şi Namţului, nu vor plăti vinăritul pe vinul din viile lor precum şi de pe vinul dăruit, asemenea mănăstirea Sf.-lui Spiridon, unde se află un spital şi mănăstirea Adormirii şi a sf. prooroc Samuil, cari sunt adăugate la această mănăstire nu trebue să plătească vinăritul pe vinul lor propriu în puterea gramatelor ce le au.

4. Mănăstirea Agapia, precum şi schitul Varatic, unde trăieac maice, nu trebuie să plătească vinăritul pe vinul lor propriu, precum şi pe cel dăruit.

5. Mănăstirea Doljeşti, din judeţul Roman este scutită de plata vinăritului, de pe vinul din viile proprii; deasemenea se scutesc 18 pogoane de vie a mănăstirii Răşca.

6. Logofeţii funcţionarii de la Visterie cari se găsesc la slujbă precum şi cei foşti şi vaduvele şi casele lor se scutesc de vinărit, de pe vinurile viilor lor proprii.

7. Vornicii di poartă funcţionarii de la divan, căpitanul şi ajutorul de hatman, şi registratorul de la închisoare, pentru slujba lor sunt scutiţi de plata vinăritului din viile lor, asemenea şi căpitanul de dărăbani, căpitanul de lefigii, cei ce slujesc şi cei ce au fost la slujbă, întrucât ei sunt oameni purtători de caftan, se scutesc de plata vinăritului din viile lor,

8. Locuitorii ţinutului Grecenilor, vor plăti de pe vinul din viile lor din ţinutul Greceni vinărit câte 3 aspri noui pe vadră, la vadrarii judeţului Fălciu. Iar de pe vinul din viile lor, din alte ţinuturi arendaşii vor plăti câte 9 aspri noui de vadră.

9. Toţi cei ce au vii în ţinuturile de pe aici, orice fel de oameni ar fi şi de orice condiţie, şi ori cui ar vinde vinul, vînzători trebue să plătească câte 9 aspri noui, de vadră, la fel şi cu aceia cari nu vînd vinul lor, fiind ei oameni cari au trebuit să plătească vădrăritul, vor plăti vădrăritul câte 9 aspri de vadră, aşa cum au plătit şi până acuma; şi din 7 lei 60 de aspri cari trebue să plătească vinărit pe 100 de vedre, vor plăti la Visterie numai 7 lei 40 de aspri, iar ce priveşte 20 de aspri aceasta nu este ceva nou, pentrucă în ponturile de vinărit impuse arendaşilor, este pus a se lua 8 aspri vechi pe vadră, cari înseamnă că sunt aceia 7 lei şi 40 aspri impuşi la 100 vedre dar vameşii nu făceau după lege şi luau câte 9 aspri noui pe vadră, ceia ce făcea 7 lei 60 aspii pe 100 de vedre, şi 20 de aspri luau fără nici un drept. Deci este hotărît să nu se schimbe legea plăţii a 9 aspri pe vadră, dar restul trebue să meargă la sumele de binefaceri, pentru bolnavi şi flămânzi, iar arendaşii vor da acei 20 de aspri la 100 de vedre, iar acesti bani îi vor da în afară de suma de arendă

10. Cei ce nu petrec în Moldava, dar au vii aici; trebue să plătească câte 12 aspri vechi, pe vadră, iar banii cari se luau înainte pe un pogon de vie, câte 2 lei, acuma să nu se mai ia.

11. De pe vinurile aduse din alte locuri, îndeferent de unde trebue să se plătească câte 12 aspri vechi de vadră, dar cum aceste vinuri sunt aduse în diferite timpuri, vădrarii au putere să încaseze vădrăritul numai până la 6 Decembrie·

12. De pe vinurile aduse de peste Dunăre şi anume: vin din mănăstiri, din Nicoliţel, Nicopole şi din Sistov trebue să plătească câte 4 aspri vechi vădrăritul, iar vinul care va fi adus prin ţinutu Grecenilor trebue să se plătească vădrăritul în judeţul Fălciului, iar care se va aduce prin Galaţi, se va plăti în judeţul Covurlui. Iar supuşi Ruşi şi Austriaci, cari vor avea gramote de trecerea vinului, şi îl vor aduce din sus numitele locuri nu vor plăti nici o dajdie, rămînînd ca aceasta să se plătească de aredaşii dela sine şi nescăzându-se din suma arendei, şi trecerea vinurilor lor să se facă numai până la luna Februarie.

13. Unii din locuitorii Grecenilor şi a Galaţului obicinuesc să aducă pentru nevoile lor casnice vin din Turcia şi pentru astfel de vin se plăteşte câte 4 aspri vechi de vadră iar dacă vinul acesta este adus pentru vânzare atunci să se plătească câte 12 aspri vechi de vadră

14. Vădrarii trebue să măsoare vinul cu «*arşinul*» dat lor de la visterie cu ştampila domnească pentru ca să nu se facă abuzuri şi obijde iar vădrarii cari va obijdui pe cineva să plătească ca pedeapsă dublu măsura înşelată.

15 Vădrarii din judeţul Iaşi nu au voie să oprească aducerea acasă de locuitor a strugurilor rămânând ca strugurii să se poată întrebuinţa liber pentru nevoile casnice.

16. Vădrarii pentru ţidulele lipite la bolobocul cu vin în care se arată cantitatea vinului să ia câte 1 para iar pentru biletele de trecere liberă a vinului în drum să ia cate 2 parale şi vădrarii nu au voie să ceară dela locuitori hrană pentru ei şi pentru caii lor şi pentru slujitorii lor, precum se făcea aceasta înainte, dar cine va îndrăzni asta să facă va plăti dublu costul alimentelor pe cari le-a luat.

17. Cei cari sunt scutiţi de vinărit să nu îndrăznească a lua pe numele lor vinul care trebue plătit pentrucă dacă se va afla aceasta nu numai se va împune plată vinăritului dar şi se va lua vinul în folosul veniturilor Vistieriei.

18. Nimănui nu îi este îngăduit de a ridica vinul de pe loc atât timp cât nu este plătit vinăritul.

19. Ţinutul Polocinului (?) care a aparţinut de judeţul Putnei, precum şi ţinutul Marginei care a aparţinut judeţului Tecuci, iar astăzi ţinutul Polocinului depinde de judeţul Tecuci ar cel al Marginei de Putna, vor plati vinăritul în judeţele la cari aparţin acum.

20. Ori ce fel de resturi neîncasate vor arăta vărdării nu trebue să se ia în seamă ci dator sunt a plăti visteriei suma integrală ce se cuvine dela ei. Iar resturile neîncasate ce se vor arăta de ei, că le au din judeţeie date lor în arendă prin licitaţie publică, pentru plata integrală a sumei li se va da un ajutor dela visterie.

21. Afară de suma arendă, cumpărătorii sunt obligaţi a depune în casa răsurilor câte 1 leu la 10 lei.

22. D-lui vel logofet a țării de jos și d-lui vel logofet a țării de sus, vor primi câte 6 lei de fiecare 500 de lei din toată suma de arendă.

23. Arendașii trebue să dea dela sine, peste suma arendă, 1000 lei venitul vel postelnicului de fiecare județ.

24 Arendașii trebue să dea dela sine, peste suma cuvenită pentru arendă, 2000 lei venitul d-lui visternic, pentru fiecare județ.

25. 750 lei D-lui Vel Camaraș trebue să dea arendașii dela ei în afară de sumă de arendă, pentru fiecare județ.

26. 500 lei d-lui Vel Grămătic trebue să dea arendașii în afară de suma de arendă, dela fiecare județi.

27. 500 lei D lui Vistiernic trebue să dea arendașii în afară de suma de arendă de fiecare județ.

28. La 500 lei câte 5 lei trebue să dea arendașii dela ei în folosul doctorilor orășenești, după privilegiile pe cari le au.

29. 150 lei Copistului Vistieriei, numit pentru strângerea sumei de arendă trebue să dea arendașii în afară de suma de arândă de fiecare județ.

30. 750 lei pentru binefaceri trebue să dea în afară de suma de arendă arendașii de fiecare județ.

31. 500 lei trebue să dea arendașii dela ei în folosul școalei dela Socola, afară de plata arendei, de fiecare județ.

32. 875 lei din 3500 lei hotărâți prin gramată a fi primiți din veniturile de sfert, pentru fântânile din orașul Iași, întru cât în prezent nu există asemenea venituri, s'a hotărât să se elibereze acești bani din sumele veniturilor de arendă, ce trebue să le dea dela sine arendașii, în afară de suma de arendă de fiecare județ.

33. 1000 lei pentru întreținerea orfelinatului vor da dela ei arendașii afară de suma de arendă, după calcul de fiecare județ.

34. Afară de asta Vâdrarii mai au voie să încaseze câte un aspru de vadră de le oamenii ce sunt supuși plății, cari bani arendașii îi vor depune în casa *comună* spre plinirea lefilor celor ce au privilegi, și cari bani îi vor depune după numărul vedrelor de vin.

35. Orice pagube ce s'ar întâmpla arendașilor nu se vor lua în vedere.

36. Banii ce se vor plăti visteriei pentru arendă și pentru altele să se plătească in următoarele rate: acum la arendare din

toată suma o jumătate, iar cealalta în două sorocuri primul la 20 Octombrie şi ultimul spre sfârşitul aceleaşi luni.

37. Arendaşii venitului depe vinărit trebue să aibă chezăşi de nădejde cari ar putea răspunde de plată la timp.

38. 500 lei pentru întreţinerea fântânele din oraşul Iaşi trebue să mai dea arendaşii afară de suma de arendă.

39. Pentru uşurarea datoriilor sfintei Mitropolii a Moldovei, după cererea mitropolitului şi exarhului Gavriil a Moldovei, Valahiei şi a Basarabiei şi după hotărârea d-lui Senator V. I. Krasno Milasevici dată Divanului cu Nr. 1090—este hotărât: să se ia de pe fiecare vadră de vin ce se face în Moldova câte 3 parale cari fac suma de arendă vadrăritului şi în afară de 1 aspru nou pentru casa răsurilor să se ia încă câte 1 para cu hotărârea sfânta că numai în anul acesta 1810 se va lua această plată. Aşa dar dacă va fi dat la licitaţie publică această arendare, a vădrăritului din toată Moldova, această să se facă prin trei licitaţii cu condiţia că suma dela a treia licitaţie trebue să fie generală pentru toată Moldova.

Arendaşii pe judeţe a vinăritului cari le iau în arendă sau de la Divan sau dela arendaşii mari, să ştie că în afară de suma de arendă vor plăti câte 1 leu la 10 lei şi câte 1 pare de fiecare vadră de vin.

Asemenea vor lua asupra sa toate cheltuelile cu supravegherea acestui venit iar când Mitropolia le va cere câte o para de vadra de vin, să plătească imediat şi se se ştie că *arendaşii* mari nu pot arenda nici un ţinut fără de plata de garanţie, altfel ei vor răspunde.

Dacă arendaşii nu vor plăti la termen arenda sau va fi nemulţămită Mitropolia de ei, atunci pentrucă suma de arendă să fie plătită se vor lua măsuri folositoare după bună judecată.

V.

Către acelaş dela acelaş

Au fost cunoscut de mai înainte, că sfânta Mitropolie a Moldovii au rămas însărcinată cu sumă mare de datorie de la cei de mai înainte mitropoliţi Iacov şi Veniamin. Şi de vreme ce au luat ocărmuire Inalt Pre osvinţătul Mitropolit şi Exarh Kir Gavril cu răvnă sa adevărată păstoriască cugetare s-au nevoit de a micşura

aceasta sarcină în cât au stătut putință din veniturile svintei Mitropolii, chibzuind și plata dobânzilor. Și încât s'au putut podoaba acestui svânt locaș, și cuprindire slujitorilor bisericești.

Dar după toată această lăudată râvnă a Inalt P. O. S. sale văzând că nu rămâne chip fără un ajutorio a țării a să pute mântui Mitropolie pământului de supt giugul datoriei au bine voit a înfățășa către Divan alăturata în copie driaptă cerire, pentru ca, pământul să înlesniască ușurința sarcinei, supt care însuș maica pământului Mitropoliei au căzut mai înainte de ocarmuire Inalt P. o. S. sale, însămnând că în curgire acestor doi ani a exarhicești sale ocărmuiri au făcut ușurință din capitele datoriei 34.114 lei 36 parale, au plătit dobânzi care alcătuesc 35.755 lei 2 parale, a făcut zidiri trebuincioase cuprinzând 30.000 lei au adaos o vie ce au cumpărat o cu 8500 lei, iar apoi în bisericești vesminte și trebuincioase argintărie s-au cheltuit 12000 lei, cuprinzând aceste numai peste 120 mii lei, afară de cheltuelile casăi ș-a slujitorilor bisericești și mirenești lefi. In scurt fără a nu adăogi nici la un ban datorie au scăzut și din capetile datoriei ci era de 174 136 lei 11 parale suma ce s-a arătat mai sus, rămănind toată suma datoriei sfintei Mitropolei acum 140 mei lei fără de dobânzi. Aceste toate cu sămțitoare luare aminte cunoscându-le Divanul s-au văzut și îndatorit Inalt P. sf. sale pentru osăbire părinteștii răvne, prin care pentru Mitropolie pământului năzuește și îndeamnă pre fii pământului care nu cu puțănă jale pot suferi a vide capul bisăricii pămințești a să strămptori de datornici și a nu pute face podoabe svinte și zideri trebuincioase, care lipsesc, precum clopotnițe și celelalte a Mitropoliei.

Făcându-să dar socotință în ce chip s-ar pute măcar o sumă simțitoare, dacă nu toată suma datoriei, însă fără a să atinge de vre-o pagubire a visterei pământești, și fără, a să arăta semțitoare greutate lăcuitorilor.

Aceasta mijlocire s-au putut afla, adică în slujba vădrăritului, care să vinde la Saptembrie și pentru care să ea câte 4 parale de vadră de vin. Banii visterei și răsurilor să să adaogă numai câte o para de toată vadra. Și aceasta câte una para cât va eși, să o ea svânta Mitropolie în ușurare de plata datoriei. Pildă iaste, că și în alte vremi ajutori ori din slujbele rusumaturilor s-au făcut și svintelor episcopii. și la alte svinte lăcașuri, precum la svântul

Mormânt spre uşurinţa de datorie, adică puindu-să sporire, şi la goştina şi la desătina, şi la vadrărit în vreme Domnilor.

Dar apoi şi după întîmplările de acum la aceasta slujba a vădrăritului nu poate fi nici o sămţitoare sarcină, de a să adaogi această căte una para, şi nu mai în anul acesta, pentrucă, celelalte doâ slulbe, adică goştină şi desătina plătesc câte 8 parale de stup şi de oae, iar vădrăritul numai câte 4 în vrenii ce vănzare vinului acum iaste cu sporire mult mai multă de cât atunce când s au aşăzat vădrăritul, şi când suta de vedri să vinde cu 15, 20 şi 30 lei, dar acum au ajunsu a să vinde şi până la 200 lei suta.

Nu să va socoti de către lăcuitorii sarcină, mai ales pentru lăcaşul svintei Mitropolei a ţării, şi supt o hotărîre nestrămutată ca numai pe acest an să să ea, supt legătura fiind de a nu să urma şi în cei viitori. Iar pentru cât poate să prindă aceasta câte una para de vadră nu să poate a să da ştiinţa adevărată, stând această strângire numai întru a stiihilor priinţă sau nepriinţă, dar şi în des ţulă priinţă de va fi abie în giumătate datorie să să poată plăti, iar ţoată nici odinioară. Şi când va fi cu multă fericire slujba vădrăritului, aducând ceva mai cu îndestulare Mitropoliei, apoi răvna părintească a Inalt P. S. sale va mijloci ceealaltă parte de datorje ce va mai rămăne a o plăti cu păsuire din venitule M tropoliei. Iar având vadrăritul întămplări nefolositoare şi scazând mult poate să mai trebuiască ceva ajutorio. Divanul cu cinste p ind înainte înalt Ex-v. socotinţa sa la o driaptă cerire a Inalt Pre o sfnţjtului Mitropolit şi Exarh, şi nădăjduind dela înţălepciune înalt Ex v unită primire când să va găsi cu cale aştiaptă în ce chip va ie povăţuitoare hotărire.

Const Ghica logof. Const. Balş logof.
Balş vorn Iordachi Roset vist.

VI.

Către... Milasevici, Divanul Cnezăi Moldovii

După predlojănie înalt Ex v. ce s'au dat către Divan supt No. 2477 însoţită şi cu jaloba ce au dat către înalt Ex.-v., d-lui hatman Neculai Stratulat asupra tovarăşilor D-sali ci i-au avut la slujba vădrăritului a toată ţara din anul acest următorio 1810.

Adunându-ni dup poroncă, întăi am făcut chipurile silinţii

spre a-i pute împăca între sini, dar nici într'un chip nu s-au putut. Apoi dar am intrat în cercetare pricinii, şi cu luari aminte ascultând arătările şi a unii părţi şi a altie în sfărşit au scos D-lui Com. Iancul Balş de au arătat izvodul de vănzare slujbii vădrăritului pe ţinuturi, în care s'au văzut şi ţinut Putnii arătat cu 115.000 lei asupra D lui hatmanului Răducan Roset, D-lui polcov. Aleco Ghiica şi D-lui Com. Iancul Balş scriind mai gios supt legătura sumilor precum că cu aceli sumi s'au vândut slujba vădrăritului D-sali boerilor de mai sus arătaţi, în care izvod s'au văzut iscaliţi D-lui vorn. Teodor Balş, d-lui polcov. Manolachi Balş, d-lui hatman Răducan Roset d-lui vorn. Grigorii Ghica, d-lui vorn. Vasili Roset, d-lui post Aleco Ghica, d-lui spăt. Teodor Balş, d-lui spăt. Iordachi Roset şi d-lui com. Iancul Balş. Şi pe lîngă încredinţare arătatului izvod, au arătat şi d lui vorn. Teodor Balş cum şi d-lui polcov. Manolachi Balş, cum că în vreme ce au dat slujba ţinutului Putnii cu 115 000 lei d lui Comisului Iancu Balş, pentru mai bună siguranţie tovărăşii, zicând d-lui comisului de ea slujba numai s ngur d lui sau di are tovărăşi şi pe alţii, şi d-lui au arătat că are tovarăşi şi pe d-lui hatman. Raducan Roset cum şi pe d-lui post Aleco Ghica. Şi aşa tovarăşie au trecut în izvodul vănzării slujbii pe trustreid-lor: pe d-lui hatman. Răducan Roset, pe d-lui post. Aleco Ghica şi pe d lui com. Iancu Balş.

Apoi, dar fiindcă aceeasta slujbă a vădrăritului are multe întămplări, căci di da niscaiva brumi pi urmă îndată, sau niscaiva piiatra, sau niscaiva furtuni, care pute să pricinuiască mare scăderi slujbii, ace pagubă rămăne să fie a d. sali. Şi de vremi ce tovarăşii au căutat şi au siguripsit slujba cu vănzare precum ni-am încredinţat şi din izvodul vănzării slujbii, cum şi din arătare d-lui vornicului Teodor Balş şi a d lui polcov Manolachi Balş. Şi dup urmare păzită la slujbe şi dup pravilele pămăntului vănzare ţinutului Putnii rămăne bună asupra d lui hatm. Raducan Roset i asupra d-lui post. Aleco Ghica şi asupra comis. Iancu Balş. Insă şi d-lui hatm Staratulat are cuvintili d-sali asupra pretenţii ce face, căci ca un tovarăş a slujbei ci este şi ca unul ce s'au arătat şi muştereu pi ţinut Putnii, trebue tovărăşii să-l întrebi de dă mai multă suma de căt acee ce au dat d lui comis. Iancul Balş. Dar aceasta pretenţie drept o poate face d-lui asupra d-sali boerilor ce sint iscăliţi în izvodul vănzării ţinuturilor, căci di va

rămăne ca să să strice vănzare ţinutului Putnii, apoi şi vănzare cerolalalţi ţinuturi trebui să rămăe toată ră.

Pentru care nu lipsim a înştiinţa pe înalt Ex.-v. aşteptănd poroncă şi hotărăre cui să să dei ponturile şi cărţile slujbii văd-răritului ţinutului Putnii, întorcăndu-se înapoi şi jaloba d-lui hat-manului Stratulat dup poroncă. In urmă au dat şi răspunsu d-lui hatm. Stratulat, că de asară mai mult nu esti răspunzătorio pen-tru slujbă.

Const. Ghica, logof. Const. Balş logof. Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist,

1810 Sept 23. Eşii.

(Va urma).

DIFERITE STIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL - CRIŞIHĂU.

de CONST. N. TOMESCU.

Blestem al Bisericilor romîneşti, ridicat de Sinodul rus.

E vorba de încheierea cu blestem, ce o găsim în unele hotărîri de impozite ale divanurilor romîneşti, pentru respectarea lor necondiţională.

In vremea ocupaţiei ruseşti în Principate, s-a socotit necesar să se majoreze parte din impozite; dar şi boierilor pămînteni li era teamă şi autorităţii ruse să le atingă sau să le modifice, căc erau întărite prin blestemul arhiereilor noştri. Deaceea, au apelat la exarhul Gavriil. Respectînd şi el mentalitatea din ţară, n-a hotărît nimic, ci, fiind la Petrograd în Februarie 1812, s-a adresat cu următorul raport către sf. Sinod:

Pe timpul fostei dominaţii turceşti în Moldova şi Valahia, voevozii domnitori ai acestor ţinuturi, de comun acord cu boierii pămînteni şi cu clerul, făceau uneori în loc de legi, unele regulamente generale, ca de exemplu: ce fel de impozit trebuie să achite fiecare locuitor depe orice fel de animale îndeosebi?, pentru stupi cu albine, pentru vin din viţa de vie, etc., şi pentru ca quantumul impozitelor să nu se adaoge de nimeni şi niciodată. Acestea s-au intărit apoi, de comun acord, cu blesteme îngrozitoare ale mitropoliţilor şi altor arhierei eparhioţi din Principate asupra celor, cari ar îndrăzni a face vre o adăogire impozitelor, faţă de cele stabilite.

Cum însă în urmă preţul produselor Principatelor, de cînd au fost stabilite acele impozite, au crescut de patru ori mai mult, iar în prezent guvernul are absolută nevoie de a înmulţi veniturile Principatelor, pentru acoperirea diferitelor cerinţe, deaceea şi crede

posibilă adăogirea acelor impozite, fără jignirea locuitorilor; însă locuitorii încrezindu-se pe suszisul regulament întărit de blesteme, se revoltă contra orcărei adăogiri ne corespunzătoare zisului regulament Ba chiar și înșiși membrii divanului, într-o astfel de situațiune, cer ridicarea acelui legământ arhieresc. Dînșii în anul trecut, 1811, au cerut în scris d-lui senator Crasno Milașevici în Moldova, să nu i siliască a iscăli pentru adăogirea impozitului pe vinul din vița de vie, contra conștiinții lor, pînă nu se desleagă blestemul pronunțat.

In acest caz, deși eu găsesc posibilă ridicarea suszisului blestem: 1) pentrucă prețul la menționatele produse ale Principatelor a sporit cu mult mai mult față de prețurile depe vremuri, cînd blestemul a fost rostit împotriva adăogirii impozitelor; 2) și pentrucă nevoia apăsătoare, de a se pune în concordanță cheltuelile necesare Principatului, cere neapărat ridicarea acestui blestem, întrucît nu se găsește o altă modalitate pentru procurarea mijloacelor necesare, iar înființarea de impozite noi, poate mai mult ar turbură pe acești locuitori decît unele adăogiri foarte reduse la impozitul existent, totuș eu singur sunt oprit de a deslega un atare blestem numai după părerea mea.

Deaceea, prezintînd plecat aceste împrejurări sfîntului ocîrmuitor Sinod pentru apreciere, rog, ca în virtutea puterii ce-i este dată de sus, să deslege, pe cît este legat pe pămînt, și acel blestem, ca să fie deslegat și în cer, pentru liniștirea conștiinții guvernului Principatelor Moldovo vlahice, în cazul unei forțări de a face adăogire la impozitele sus zise. Despre care să nu mă lăsați și pe mine țără îndrumarea cuvenită.

Ca urmare, sf. Sinod a pus în discuție raportul exarhului Gavriil în ședința sa dela 2 Aprilie și, după o lună, oberprocurorul sinodal răspunde acestea exarhului:

Sf. Sinod în ziua de 2 Aprilie trecut a hotărît: după examinarea obiectului lămurit mai sus, găsește că autoritatea ce leagă cu jurămînt, și despre care cuvîntul apostolului Pavel, epistola 2 a către Corinteni, cap. 10' scrie: „A dat Dumnezeu pentru întărire, iar nu pentru nimicire", poate lega numai în lucrările ce-s de atribuția Tribunalului duhovnicesc. După înmprejurări, se poate

întrebuința blestemul în primul rînd: 1) contra celor cari fățiș bîrfesc numele lui Dumnezeu, sau Biserica, sau cu mîndrie și dispreț, renegînd legea și judecata lui Dumnezeu, și în astfel de perversitate continuă să rămînă nepocăiți chiar și după măsurile ce se iau de păstorii Bisericii pentru îndreptarea și convertirea lor pe calea adevărului; 2) contra trădătorilor față de Domnitor și de țară, avînd în samă respectul datorat acestora, din care cauză și însăș Biserica poate suferi. Dimpotrivă, influența autorității duhovnicești asupra afacerilor, subordonate cîrmuirii speciale de Stat, în care guvernul, pentru interese generale, elaborînd diferite regule, le poate abroga sau modifica în urma a multor și diferite împrejurări, nu e tocmai potrivită, ba chiar contrazice cuvîntul lui Dumnezeu, căci la evaghelistul Luca, în capitolul 12 este indicat ceea ce mai jos urmează: «Și i-a spus lui Iisus unul din mulțime: Învățătorule, zi fratelui meu să împartă motșenirea cu mine. Iar El i a răspuns: Omule, cine M-a pus judecător sau împărțitor între voi?", iar la evanghelistul Ioan, în capitolul 18 se zice: „că, Impărăția Mea nu este din lumea aceasta". Că, datoria lumească a păstorilor Bisericii este de a căuta tocmai cum Domnul Iisus poruncește a se da: „Impăratului cele împărătești, iar lui Dumnezeu —cele dumnezeești".. De aceea sf. Sinod, după datoria rostului său, luînd ca bază cuvîntul lui Dumnezeu, — *găsește ilegal și fără ființă acest blestem, rostit de clerul Moldo-Vlahiei.* Dar fără de a face o aducere la îndeplinire, acordă consilierului de taină, membru al Consiliului de Stat, domnului Ober-procuror sinodal, cavaler, principele Alexandru Nicolaevici Golițîn, ca în prealabil să aducă despre aceasta la cunoștința Majestății Sale Imperiale.— In aceeaș zi de 20 Aprilie, dl Ober-procuror și cavaler a comunicat sf. Sinod că, în chestiunea blestemului rostit în vremile trecute de clerul Moldo-Vlahiei, asupra celor cari ar fi făcut adăogire la impozitele stabilite în acele Principate, a raportat Măriei sale Impăratului, că sfîntul Sinod recunoaște blestemul acesta ielegal, din motivele expuse în decizia dela 2 Aprilie, și prin decretul Măriei sale imperiale, sf. ocîrmuitor Sinod a ordonat: odată cu explicațiunea menționatei decizii către preasfinția voastră, să vi se trimeată și decretul. 2 Mai 1812. Nr. 2257.

(dosar nr. 60/1812 pe 9 file, în l. rusă)

Episcopul Iosif al Argeşului amendat.

In 1806, după plecarea lui Ipsilante din Bucureşti spre Rusia,[1] paşa Vidinului a trecut cu oşti şi a prădat Valahia mică, ridicînd ca ostateci din Craiova pe locţiitorul de caimacan, pus de Divan, şi pe alţi 2 boeri, şi i-a închis în cetatea Vidinului. Pentru eliberarea lor paşa cerea sumă mare de bani. Ca s-o aducă, fură trimişi locţiitorul de caimacan şi unul din boeri în Valahia mică. Aceştia au adunat suma de răscumpărare, i au dus-o paşei; totuş el n a vrut să-l elibereze şi pe boierul Bibescu, rudă cu Ipsilante, ci l-a dat la chin în închisoare, intenţionînd chiar să-i ia viaţa, dacă în schimb nu i se va da o însemnată sumă de bani.

In acelaş timp a fost închis tot în cetatea Vidinului, de paşa Pasman Oglu, şi un negustor Atanasie Atanasiev, care se afla acolo ca delegat pentru a preda la Vidin untul şi slănina, aduse din Valahia; i se ceru şi lui o mare sumă de bani pentru răscumpărare îngrozindu-l altfel chiar cu moartea. Negustorul, de frica morţii, a cerut suma dela negustorii craioveni şi a fost eliberat. După intrarea armatelor ruseşti în Valahia şi reîntoarcerea lui Ipsilanti pe scaun[2], negustorul Atanasie a cerut să i se întoarcă dela Vistierie banii, plătiţi ca amendă paşei, nu pentru dînsul, ci pentru Principat, căci el fusese delegat de Divan să stea la Vidin şi să le procure Turcilor acele provizii; şi, pe de altă parte, precum pentru eliberarea boerului Bibescu s-au dat sume din Vistierie; tot aşa cu dreptate era să i se dea şi lui tot dela Vistierie. Dar pe timpul domniei lui Ipsilanti, din pricina multor datorii ce a plătit Divanul Valahiei, cererea aceasta a rămas nesatisfăcută. La 1808 însă, Divanul a hotărît să-i întoarcă banii din veniturile Principatului, căci pe atunci nu exista comitetul şi Divanul avea voie dela preşedinte să întrebuinţeze banii adunaţi, cum va socoti. Şi cum această sumă s-a adunat după dispoziţia Divanului, semnînd fostul mitropolit Dositei, preşedintele, episcopul Argeşului Iosif, membru al Divanului, şi alţi boieri divaniţi, cînd a cerut socotelile fostul preşedinte Cuşnicov, suma a fost aprobată, şi a respins numai alte cîteva conturi mărunte. Venind însă noul preşedinte în Valahia şi Moldova, Crasno Milaşevici şi înfiinţîndu-se în Bucureşti o

1. Adecă după prima sa domnie în Ţara Românească, 1802—1809.
2. In a doua sa domnie, 1806—1807.

comisiune pentru tragerea la răspundere de sumele abuziv luate din veniturile Principatului, aceea sumă n-a fost admisă în socoteală de preşedintele Milaşevici, ci s-a hotărît să fie cerută dela cei ce au semnat hotărîrea; dela boieri s-au cerut cîte 2—3.000 lei, iar dela episcopul Iosif 12.000 lei, care cu procentele îăceau în 1812 la 15.000 lei, deoarece el era primul membru al Divanului «Acest pretext nu numai că e nedrept, dar şi jicnitor», întrucît cel dintăi semnat a fost mitropolitul. Avînd în vedere: a. că această sumă s-a dat pentru răscumpărarea negustorului Atanasiev, ce se afla în slujba armatei, cu preţul vieţii sale pe lîngă paşa Pasman Oglu; b. că Divanul a dat suma cînd încă nu se instituise comitetul, şi nu s-a oprit de preşedinte a încasa şi a plăti sume; c. că fostul preşedinte Cuşnicov deja admisese suma în contul Principatului; d. că numitul episcop n-a semnat el primul acest impozit, ci a urmat fostului său mitropolit. Pentru aceste motive, exarhul Gavriil, aflîndu se la Petrograd, în Noembrie 1811, roagă pe prinţul Al. Goliţîn, oberprocurorul sinodal, ca să-l apere pe episcopul Iosif, «care-i o pildă de osîrdie în organizarea sf. Biserici şi e sărac, atît în ce priveşte mica sa eparhie cît şi mănăstirile, distruse de războaiele trecute», fiind şi îndatorat pentru repararea lor, şi să intervie pentru a fi scutit de această amendă, iar dacă i s-a şi luat suma, să i se înnapoieze.

In ziua de Crăciun, 1811, oberprocurorul a răspuns că împăratul a aprobat să nu i se ia episcopului Iosif acea sumă. şi dacă el a şi vărsat o, să i se restituie neîntîrziat.

(dosar nr. 27/1812 pe 17 file în l. rusă).

Clerul îndură obijduiri şi poveri

Sub administraţia militară vremelnică a Rusiei peste Principatele romîneşti, în vremea războiului ei cu Turcii (1808—1812), clerul nostru a suferit neasemănate obijduiri şi apăsări din partea autorităţilor militare şi civile ruse.

In această revistă s-au publicat cîteva date din diferite dosare.[1] Dar în aceeaş arhivă a Consiliului eparhial am aflat încă un dosar «cu privire la împovorarea preoţilor peste măsură cu con-

1) vezi an. I (1929) pag. 67 ; apoi an. III (1931) pag. 237 şi 242 şi an. IV (1932) pag. 239 şi 245.

tribuţiuni comunale». Aici se adună suferinţele clerului şi de altă natură. Socotim necesar să spicuim cîteva pasagii de pe cele 22 de file ale lucrărilor.

Dosarul începe cu o adresă din Iaşi, Aprilie 1812, a senatorului Crasno Milaşevici, prezidentul Divanurilor romîneşti, prin care-i cere episcopului vicar Dimitrie ştiri despre eventualele plîngeri ale preoţimei de mir «cu privire la împovorarea lor peste măsură cu contribuţiuni comunale şi mai cu seamă despre scoaterea lor la lucru în rînd cu poporul de jos şi chiar ridicarea unor preoţi din biserică pentru căratul fînului şi a proviantului pentru armată». Peste 10 zile, prezidentul revine cerînd cu inzistenţă răspuns, mai ales că acum avea «informaţiuni dela viceprezidentul Valahiei» şi trebuia să-ş încheie cercetarea sa.

Vicarul răspunde la 3 Mai pe 22 pagini. Anume:

a. Toată preoţimea din Bucureşti s a plîns la 28 Iulie 1808 că este împovorată cu încartiruirea militarilor în casele lor şi suferă grele ofense dela ei.

b. Protoiereul Dimitrie din Hîrlău s-a jeluit la 31 August 1808 că de acelaş neajuns sufăr preoţii săi şi că un evreu a fost încartiruit în casa sa.

c Că preoţimea din Basarabia e asuprită în tot felul, atît de şeful poliţiei de plasă cît şi de arendaşii evrei, că li se ia cîte o disetină ca şi celorlalţi locuitori şi cellalte dijme, apoi îi bat, iar un diacon din Chircăeşti a suferit multe dela arendaşul evreu din Bender şi i-a luat odăjdiile din ladă pentrucă nu achitase dajdia.

d La 3 Aprilie 1809, fostul mitropolit al Valahiei Dositei a prezentat două scrisori ale episcopului Nectarie de Rîmnic despre multe asupriri ce îndură diaconii şi preoţii mai ales din ţinuturile Vîlcea şi Romanaţi, cari erau impuşi la contribuţiuni la fel cu sătenii, suferă bătăi şi ei şi soţiile cu copiii lor, îi scoteau la condus căruţe şi vite pentru transportarea proviantului dela Slatina la Bucureşti; zilnic veniau la episcop preoţii cu gemăt, unii răniţi, alţii cu mîini şi picioare frînte şi cu capetele sparte; pînă şi din biserică au fost scoşi unii în veşminte ca să lucreze. Ca urmare, exarhul ceruse ca acei şefi de plasă, batjocoritori ai Bisericii ortodoxe, să fie excluşi din slujbe şi să fie publicaţi în toată Valahia şi Moldova, ca pildă pentru alţii, şi să nu mai fie primiţi în slujbe.

e. In August 1809 Divanul Valahiei poruncise să se rechi-

ziţioneze dela clerul de mir 120.000 lei, pentru aprovizionarea armatei, în locul a 2.000 chile de grîu. Datorită stăruinţii exarhului, clerul a jertfit de bunăvoie 150.000 lei, pentru care jertfă i-a mulţămit însuş împăratul Alexandru.[1]

f. Reşedinţa episcopală din Buzău a fost ocupată pentru încartiruire, iar episcopul Costandie nevoit să locuiască la Bucureşti. Acolo a suferit şi clerul eparhiei de încartiruire, şi că a fost scos cu forţa din biserici şi puşi la ham, în rînd cu sătenii, aşa că au rămas bisericile fără slujbe.

g. La 10 Septembrie 1810 mitropolitul Ignatie al Valahiei a raportat exarhului că Divanul constrînge preoţimea de mir şi mănăstirile să dea bani pentru complectarea contribuţiunii, să ia parte la reparaţia podurilor şi fiecare preot să ducă de 3 ori fîn la Dunăre sau peste Dunăre, iar protopopii să-i supravegheze în acest lucru. Exarhul s-a opus.

h. Protopopul Dimitrie al Hotiuului raportase la 26 Mai 1811 că pînă acolo îs supăraţi preoţii cu încartiruirile funcţionarilor militari, încît îşi părăsesc locuinţele şi unii pleacă şi din parohii.

i. La 22 August 1811 protoiereul Basarabiei Teodor Maleavinschi a făcut ştire că preotul din tîrgul Căuşeni (Petre Beşleagă), şi cei din satele Talmaz (pr. Gavriil Gandibeşti) şi din Cenac (pr. Iacov Oltenescu), se pling că arendaşii, în mare parte jidovi, iau cu sila drept dijme şi zeciueli, livezi ale preoţilor, vite cornute şi grîu; la fel arendaşii din Răscăeţi, Olăneşti şi Tudora ridică dela pălămari nu numai dijme, ci şi jefuesc de multe lucruri şi s puşi la toate obligaţiile comunale. Preotul din Apaci, Grigorie Plăcintă, a fost bătut în casa lui, de un argat, i a smuls barba şi bărul capului, iar poliţaiul Căuşenilor nu nu numai că nu l-a pedepsit pe argat, ci din potrivă pe preot l-a trimis sub santinelă la isprăvnicia din Bender.

j. In fine, raportul enumeră şi alte nedreptăţi suferite de pălămarul din Olăneşti, căruia i-a luat arendaşul jidov şi 16 lei dar şi 10 măsuri de grîu, 3 de malai, 2 de păpuşoi, cît şi hainele lui, l-au silit să care fîn la gară, i s-au mai luat cîte 50 oca de orz şi de făină de grîu şi a fost bătut; la fel s-au incasat cîte 12 lei nedrept, pentru casă, dela pălămarii din Tudora şi Răscăeţi şi altele.

---

1. Vezi revista aceasta anul IV (1932) pag. 234.

Se reamintesc numai aceste împrejurări, care sunt scrise în corespondenţă oficială; «dar au mai fost mulţime de cazuri comunicate verbal autorităţilor»

Dosarul însă ne arată că prezidentul divanurilor a cerut lămuriri despre asupririle ce îndură clerul, după ce se dase deja un rescript imperial, la 27 Martie 1812, în care ţarul Alexandru poruncia ca «să se curme aceste răle urmări şi în general să se înrădăcineze evlavia cuvenită către tagma duhovnicească, eu voind ca Biserica să se bucure de o deosebită ocrotire şi apărare».[1]

Ca urmare şi preşedintele căpătă curaj şi-l asigura pe exarh că va lua măsuri «potrivit înaltei porunci», şi deaceea să i se comunice «orce plîngeri din partea preoţimei împotriva funcţionarilor comunali de asupriri şi altele».

(dosar nr. 126/1812 pe 22 file, în l. rusă).

Mijlocirile ce se făceau pentru hirotonia unui monah în 1811.

«Fiindcă aicea la sf. mănăstire Răşca mai avem mare nevoe de părinţi ieromonahi, ierodiaconi spre a să păzi de a pururea întocma buna şi cuviincioasa rînduealа sf. slujiri a sf. Bisărici, aflăndu-să numai trei ieromonahi i 2 ierodiiaconi, din cari un ieromonah i un ierodiacon să află de multe ori pătimaşi de boală, şi foarte greu săvîrşăsc slujba numai acei mai sănătoşi, pentru aceasta rog milostivirea preaosfinţiei voastre pentru acest monah, anumi Tarasie, căruia făcăndu-i cu amănuntul cercetare de la naşterea sa, şi păn acum, mi-au făcut curată mărturisire, în frica lui Dumneeeu, adecă la 1774 ani Octob. 4 zile s-au născut din părinţii săi anumi Iosif i Todosiea, cu credinţa unieţi, fiind trăitori la Ardeal în satul Monorul, ţinut cetăţii Bistriţii, eparhiea Blajului, şi la 1787 ani Apr.. au eşit de acolo cu o rudenie a sa, aicea în Moldova, în ţinut Sucevii, la satul Mădeiul Ioneasa. Şi ştiindu s născut de părinţi unieţi, au mers la sf. mănăstiri Neamţului, avănd acolo cunoscut pe un părinte duhovnic anume Iacov, căndi era stareţu răposatul Sofronie arhimandrit la 1799, l-au rugat pe stareţul ca să să lumineză cu sf. botez de săvîrşit şi, dînd stareţul blagoslovenie numitului duhovnic Iacov, l-au botezat cu desăvîrşit sf. botez sf. Biserici a răsăritului în m-rea Neamţului

---

1. Rescriptul acesta e publicat în întregime în această revistă anul IV (1932) pag. 273.

de la care are și mărturie. Și mai trăind că tăva vreme la acel sat Mădeiul s-au dus la schit cc să numești Pra'ea în ținut Putnii, unde să afla un năcealnic anumi Dositei, pe lângă care trăind cătiva ani l au și călugărit acel nacealnic și la 1810 anul s-au stricat așăzarea de călugări de la acel schit și s au făcut bisărică de mir, și având aicea la m rea Rășca un părinte duhovnic moș au venit aicea la 1811 ani la Maiu, au petrecut ascultare atăt de besărică căt și pe la poslușanie pe afară cu purtare cuviincioasă și cinstită. Pentru care rog milostivirea prea o sfinților voastre că, de va fi vrednie, să să învrednicească darului diaconiei i a preoției desăvărșit și va fi pomenirea prea o sfin ții voastre a prea osf. voastre plecată și smerită slugă și cătră Domnul osărdnic rugătoriu *Antonie arhimandrit Rîșcăi* din·

1812 Mart. 16 z. preună cu tot soborul

«Eu mai jos iscălit cu măna mea, dat-am această încredințată mărturie la măna d-sale părintelui Tarasie monah, carele din mirănie să numea Toader, precum că eu l-am botezat cu sf. botezul maicei noastre a Bisericii răsăritului, prin voea și blagoslovenica răposatului starețului mieu Sofronie arhimandrit de sfănta ascultare aici în sf. m-re Neamțului la anii 1799, având nașu din botezu pe fratele Ioan, cari acum să află monah Iustu, pe care l-am iscălit fiindu-mi fiiu duhovnicescu. 1812 Febr. 18.

Iacov duhovnic *Monah Iustu*

La anul 1812 Mart în 29 zile Tarasie monah de la m rea Rășcăi, unde să prăznuește hramul sf. ierarh Nicolae, de la ținut Sucevii, ca unul ci să roagă a să hirotonisi preot la acea m re s-au întrebat și au arătat:

că de la nașterea sa are pînă acum 37 de ani, născut în Ardial, in satul Monor, ținut Bistriței, eparhia Blajului, fecior de mirean este după nașterea sa viind din Ardial, au fost botezat și cu sf. Mir uns la m-rea Niamțului din Moidova. de pravoslavnic preot anume Iacov schimonah, carte au învățat moldoveniască, tuns în călugărie este la schitul Pralia din ținut Putnăi de nacealnicul Dositei și de atuncea sănt 7 ani, iar la m rea Rășca este un an de când să află supt ascultare. Fapte aducătoare de prihană în viiața sa n-au făcut și globit sau pedepsit pentru unele ca acele

n-au fost. La arătata m-re este trebuință încă de un preot. Aceste precum întru adevăr au arătat întru acest chip au și iscălit.

Monah Tarasie.

Cel mai jos iscălit, monahul Tarasăe, de la m-rea Răşcăi de la ținut Sucevii, cerînd darul preoției, tot la acea m-re s-au legat cu acest zapis: 1. Că după ce să va hirotonisi preot nu să va abate nici le beție nici la alte scandalisitoare fapte. 2 De supt asculta reă proestosului acei m-ri niciodată nu va eși și din m-re în m-re nu va umbla. 3. Să vă sărgui a deprinde toată orînduiala și pravila preoției foarte bine. 4. Să va sili de a da pildă bună fraților de la numita m-re și prin faptă și prin cuvînt. Și acum spre adeverire întocma înplinirii celor de sus scrisă s-au iscălit.

Monah Tarasie.

Să se examineze la citire, cîntare, la știința catehismului și la tipicul bisericesc. *D[imitrie] E[piscop] B[enderschi]i A[chermanschi.*

Numitul candidat la citire și cîntare e bine, la știința catehismului se deprinde. *Protoiereu Petru Cunițchi.*

Să se trimită la duhovnic pentru mărturisire. *D. E B. i Ak*

Pe acest monah Tarasii l-am petrecut prin duhovnicească cercetare, și precăt au arătat la taina ispovedaniei n-am aflat întrudînsul după canoanele pravelilor nimic din cele ce opresc a să hiritonisi preot. Pentru care încredințăz. 1812 Aprilie 1 zile.

Duhovnic ieroshimonah *Teodosii.*

Să se prezinte la hirotonie. *D. E. B i Ak.*

Celce se înfățișează ieromonah cu numele Tarasie, care-i din sf. m re Rîșca, a fost hirotonisit de noi, după canoane, anagnost, irodiacon, diacon și preot, în sf. biserică a m-rii Golia. (în l. greacă).

† *Vartolomei al Edesei.*

(Dosar nr. 103/1811; iar despre mijlocirile pentru hirotonia unui preot s-a publicat în această revista an II. (1930) pag. 433.

Conflict cu zidirea de clădiri în jurul bisericii sf. Nicolae Domnesc din Iași.

Biserica sfîntului Ierarh Nicolai cel mare de aici din Iași, care iaste metoh Mitropoliei aceștiei, avînd pe ulița sfintei Vineri, lîngă zidul ogrăzii sale, un locușor de curînd slobod și pe care

totdeauna au fost binale, prin cerire ce am făcut, m am învoit cu sf. Mitropolie ca să fac cu a me cheltueală pe acel loc dugheniţe, şi după ce singur părintele protopopul Petre Cunetchii şi poliţiea au mers la faţa locului, şi au văzut că nici o strimtorire uliţei nu să face, mi-au dat voea ca să fac tocmală şi aşa prin contract m-am legat ca să dau nu numai cîte 120 lei pe an, în curgere de 10 ani, ce şi după împlinirea lor cu totul să rămîe acele binale a bisericii fără să-m dee vre un ban, precum alăturatul contract adeverează. Deci, pentru că nici vre o publicaţie a nu să facă binale n-am auzit, am început la lucru şi în cîtă vreme s-au lucrat niminea nimic nu mi au zis, ci după gătirea lor au venit d-lui polcovnicul Manoil Balşa şi au poroncit de au stricat cărămizile de la păreţi, zicînd: că toate dughenile ce să află pe acolo are să le strice, şi eu am cheltuit la 1400 lei. Pentru aceea dar rog milostivirea Peaosfinţiilor voastre ca să mă ajutaţi la această întămplare şi pînă cînd va veni vreme a să preface oraşul acesta după planul cel nou, să fiu odihnit cu alţi lăcuitori, şi să-m soliţi a ave voe ca să pun la loc păreţi, măcar că mi să adaoge cheltueală, dar voi face fără bănueală.

A Preaosfinţiilor voastre supusul

1811 Oct. 24 Dimitrii Nacaciul.

Notă. Petiţionarul încheiase înţelegerea de a construi cu proestosul bisericii, care era protopopul Petru, acesta avînd şi învoirea Mitropoliei.

Preşedintele divanurilor a dispus că Dimitrie Nacaciul «are voe să-ş gătiască începutele dugheniţe, numai să dee zapis la cantora podurilor, încredinţat de proestosul bisericii sf. Nicolae, ...că, ori în ce vreme va fi poroncă a să ridica binalele spre lărgire uliţii, fără de nici o împrotivire sau pretenzie, va fi supus aceii porunci...».

Am publicat acest act, din dosarul nr. 239/1811 al arhivei Consiliului eparhial Chişinău, pentru motivul că lunile trecute se ridicase în jurul aceliaşi biserici, sf Nicolae Domnesc din Iaşi, o clădire din cărămizi care a fost dărîmată însă de studenţi pînă 'n temelie, neavînd ziditorul, evreu de data aceasta, asentimentul mitropoliei de Iaşi. Presa eşană a speculat şi a agitat mult această întîmplare.

Despre ctitorul m-rii Căpriana.

In Februarie 1812 se rînduiră hotarnici pentru moşia Vărzăreşti a m rii Căpriana, asupra căreia însă pretindea stolnicul Zamfirache. Proistosul arhim. Sofronie al mănăstirii raportează către exarhiceasca Dicasterie a Moldovlahiei între altele şi acestea: ..«iar mănastirea nu că asupreşte, ci încă să asupreşte tare, şi după venirea boerului hotarnic, d-lui spatar Constantin Catargiu, au pus inginer de au ridicat plan, şi am mers şi eu însumi cu scrisorile la starea locului de s-au cercetat, şi unde m rea îşi are stăpînirea de 309 ani nemişcată şi cu scrisori vechi.. cu atîtea ispisoace Domneşti şi hotarnică dela *Domnul Pătru Voevod, ctitorul mănăstirii...*» adecă Petru IV Rareş, (1527 1538)

(dosar nr. 156/1812)

Un preot Costantin din satul Salcea ar fi fost întrebat la un pahar de vin de un enoriaş, Vasili, dacă e păcat a ucide un jidov, şi «neştiind preotul gîndu nici a lui Vasili, nici a lui Hurmuzachi (care-l puse la cale să ucidă pe jidov) au răspuns că e acolo, crăşmă, nu găsăşte scris că ar fi păcăt». Departamentul criminalicesc l-a chemat la Eşi «şi s-au ţănut la închisoare în here, nu puţină vreme, prin care au suferit păgubiri şi necinste». Dar nu l-a dovedit instigator. Stăpînirea duhovnicească şi ea a hotărît să l pedepsiască pentru că a făcut «scandelă între obştie.. cum şi pentru beţie şi umbletu la crăşmă, cu care au ruşinat chemarea sa», ca «să s canoniască numai pe o lună de zile cu oprire de slujire celor sfinte, de blagoslovenia mănii şi de purtare reasăi, întrebuinţăndu-l toată vreme aceasta în slujba dăscălii la biserica protopopului acelui ţănut. .».

(dosar nr. 149/1812).

Stolnicul Andrei Milul cere aprobarea exarhiei ca pe copila sa «Şevastiţa, ci este în vîrstă de şepte ani», s-o dea «spre învăţătura ei la carte ca ca să înveţe la m-re Agapie, unde este adunare de maice călugăriţe.. cu toată cheltuiala trebuincioase şi purtarea de grije» a stolnicului.

(dosar nr. 152/1812)

Schitul Hîrbovăţ, ţinutul Orheiului, era aşezat şi pe o parte din moşia Hogineşti, dăruită de ctititor un părcălab Ursachi Carpuzanu cu fratele său, fiind de atunce la 100 de ani...».

Această afirmaţie a stareţului ierom. Serafim cu tot soborul şi întărită de exarhiceasca dicasterie, scrisă la Mai 1812, ar pune întemeierea actualei m ri Hîrbovăţ în preajma anului 1712, deci ceva mai nainte de data admisă pînă azi, 1730; însă avînd ctitor tot din acea familie cunoscută de Carpuz.

(dosar nr. 150/1812)

M-rea sf. Ioan Gură de aur din Iaşi avea moşia Lăpuşna, la 1812 în ţinutul Orheiului, «cu aşezare de câţiva lăcuitori», care nu voiau să lucreze cele 12 zile de boieresc, «fiindcă ei, înpotriva privileghiului ce au dela Domni, sănt asupriţi de cătă m-re». Dar stareţul Ioanichie dovedi că moşia Lăpuşnii îi este dăruită m-rii «cu hrisov domnesc dela Domnu Constandin Duca Vvod., de cănd sănt trecuţi o sută optusprezece ani, şi în urmă sînt şi alte întăriturі domneşti», adecă dela 7202 August 23 (1694), «moşie ce au fost mai nainte domnească, anumi tărg Lăpuşna». «Alt ispisoc din 7271 (1763) a Domnului Grigorie Ioan Vvod; al triile ispisoc din 7272 luli 23 a Domnului Grigorie Alexandru Ghica Vvod». Pasagii întregi din primul hrisov domnesc de danie se copiază acum la 1812 între lucrările de judecată, care-i stabilesc însă dreptatea mănăstirii peste tîrg şi împrejurimi.

(dosar nr. 451/1812 pe 31 file)

Prin manifestul ţarului Alexandru I dela 11 Februarie 1812 se anulară toate dările ce le luà statul depe pămînturile şi moşiile, de care se folosia clerul ortodox.

(dosar nr. 127/1812)

Actele despre o «tipografie grecească în Moldova la 1812», publicate în rev. «Arhivele Basarabiei» nr. 4 din 1929 (I) pag. 38, după dosarul nr. 3505 dela Ahivele Statului Chişinău, se găsesc mai toate în copii şi concepte şi în dosarul nr. 87/1812 pe 14 file în arhiva Consiliului eparhial Chişinău.

Const. N. Tomescu

Geografia — Harta — Atlasul[1]

(Consideraţiuni asupra Invăţământului geografic) de General Scarlat Panaitescu

Geografia

Procesul evolutiv geografic, privit sub aspectul pedagogic, se prezintă astăzi în momente de însemnată criză culturală; căci scopul geografiei de astăzi se schimbă în acel de a contribui cu o deosebită importanţă, în formare personaiităţilor noastre individuale şi colective.

Geografia, în cuprinsul secolelor XIX şi XX, a străbătut o vioaie evoluţie. Următoarele 2 tablouri—unul local altul general—oglindesc aceasta.

Primul tablou.

Invăţământul geografic dela noi de acum 50 ani, faţă de cel de astăzi:

Acum 50 ani, în universităţile noastre nu existau catedre de geografie. In liceu, geografia se preda numai în primele 4 clase, ca un curs cu caracter secundar şi pronunţat de memorizare. Harta de Stat Major a României nu exista, iar Atlasul dădea numai sumare noţiuni spaţiale.

Icoana unui concurs de profesori de geografie, de pe atunci. va caracteriza încă mai lămurit ponderea acestui învăţământ, şi anume:

Diploma de bacalaureat memorizarea geografiei de clasa IV-a secundară, un mentor—profesorul secundar en vogue, şi succesul era asigurat.

---

1. Comunicare ţinută la societatea geografică „Dimitrie Cantemir" din Iaşi, în ziua de 11-XII. 32.

Ce avem astăzi?

Universităţile noastre au secţii, iar nu, — numai catedre de geografie Invăţământul geografic a invadat în toate clasele liceului. Cursul de geografie, în programa actuală, ia loc alături de cele trei cursuri fundamentale, din trecut—Religia. Limba Română, Istoria, pentru formarea culturală şi completarea educaţiei elevilor. Harta ţărei este complet redactată şi constitue un document de o precizie şi de o fidelitate uimitoare. Astăzi, harta nu mai este numai un auxiliar de preţ al geografiei,dar se trasformă şi într'un sprijin din ce în ce mai necesar şi de toate minutele pentru a ne amplifica şi dota gândirea cu puteri de pătrundere spaţială, necunoscute în trecut. Atlasul în vertiginoasa sa evoluţie, a depăşit chiar limitele ce-şi propusese, când se duelează cu nenumărate tabele statistice, diagrame, etc., care îl transformă în curs, micşurându-i calitatea de atlas—adică de vederi spaţiale şi de amplificarea simţului de orientare. Oricum, atlasele de astăzi nu pot fi identificate cu cele de acum 50 ani.

Dacă mai adăugăm vivacitatea şi nemulţumirea didactică şi ştiinţifică, manifestată de profesorii de geografie în diferitele lor congrese, simţim că trăim momente importante din evoluţia acestui învăţământ.

Acest tablou n'are însă destulă pespectivă istorică. Din e deducem în mod clar şi convingător vivacitatea evoluţiei geografice la noi dar aceasta nu însemnează că pretutindeni această evoluţie este ţinută în acelaş ritm; rămânem numai cu convingerea că aducem şi noi nota locală în evoluţia acestui învăţământ.

Al doilea tablou.

Prefer să învoesc şi următorul tablou, cu o perspectivă istorică mai profundă, ca să caracterizăm mai precis încă evoluţia învăţământului geografic, precum şi puternica lui intervenţie socială în formarea personalităţei noastre şi în orientarea activităţei omeneşti.

Vom încadra acest tablou cu fapte pornite din secolul XVIII-lea, strălucit peoectate pe estomparea marilor probleme geografice soluţionate în secolul precedent, ca: forma şi dimensiunile pământului, descripţia geometrică a unei ţări mari,—Franţa, etc.

In această ambianţă geografică îşi face apariţia *Geografia*

Regională Protagoniştii acestui nou îndemn geografic îl recunoaştem în Guillaume de l'Isle, un geniu reformator de mare preţ, continuat în succesiune directă de un alt geograf de o putere cu totul excepţională, D'Anville. Prin lucrările acestor două puternice faruri geografice, se exercită un stăruitor stimulent pentru a se înscrie în învăţământul geografie marele capitol — Geografia Regională.

In această epocă intrăm şi noi în joc, prin intermediul geografului italian dela Chiarro, la care Stolnicul Cantacuzino găseşte un autorizat sprijin pentru publicaţiunea sa geografică şi cartografică asupra ţinuturilor munteneşti; precum şi prin îndemnul Academiei din Berlin, care intervine stăruitor pe lângă Dimitrie Cantemir să descrie Moldova cu arătări asupra începutului veacului nostru, vechimei lui, etc., pentru a ne fixa şi locul participarea în marele ansamblu geografic Europa.

Să nu pierdem din vedere că tot din această epocă, după îndemnul marelui cartograf Mercator, hărţile se construesc pe reţele de meridiane şi paralele determinate astronomic, în loc de determinări stadiale, adică de transformarea lungimilor măsurate, cu mijloacele de atunci, în unghiuri, cum era uzul.

Geografia capătă astfel un caracter descriptiv de amănunte din ce în ce mai grandios şi mai complet. Dar către a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, deşi sunt încă multe părţi din glob nedescrise, cercetările geografice iau un alt caracter, şi anume: în loc numai de a vedea, pe acel de a cunoaşte, a înţelege şi explica. Cu această nouă iscodire, Humboldt dă o nouă direcţie geografiei—aceea de a cerceta viaţa.

Humboldt este continuat şi amplificat de contimporanul şi succesorul său Ritter.

Dacă trecem către sfârşitul secolului al XIX-lea, cu lucrările ui Davis. Penk, de Martonne, dăm de un nou caracter în învăţământul geografic, deschidem un nou mare capitol, — *Geografia fizică*, prin care căpătăm o înţelegere mai adâncă a faptelor geografice, care ne influenţează atât viaţa şi munca.

Iar astăzi ajunşi în acest vast răscruciu al istoriei, deschidem un alt nou mare şi vast capitol--*orientarea şi dozarea activităţei noastre* în condiţiuni deosebit de armonioase asupra producţiei şi folosului obţinut. Din acest tablou, înţelegem evoluţiunea acestui

învățământ, petrecut într'un interval de timp așa de scurt, când trecem dela geografia regională—la cercetarea vieței, apoi la cercetarea geografică a cadrului în care se desfășoară această viață, până a ne constitui din acest învățământ orientarea cea mai desăvârșită a activității noastre de toate minutele.

* *

Din descifrarea acestor tablouri desprindem concluzinnea că învățământul geografic se găsește într'o însemnată criză culturală.

Corpul nostru profesoral geografic a fost ori nu pregătit pentru a înțelege și soluționa noua problemă ce i s'a pus?

De mai bine de 6 ani, de când geografia a invadat în toate clasele liceului, congresele noastre anuale geografice se agită cu multă vivacitate asupra stabilirei noului program, precum și asupra metodei de predat.

Ultimul congres ținut la București în 1922, a hotărît un nou aranjament al programului geografic, cu toate că ne găsim deja sub regimul unui program oficial cu totul recent, și anume:

In clasa I secundară - orizontul local, noțiuni generale despre glob, Africa.

In clasa II secundară - Asia, America de Nord și Sud, Australia.

In clasa III secundară — Europa.

In clasa IV secundară—Cartografia, România.

In clasa V liceală - Geografia fizică

In clasa VI liceală—Geografia economică

In clasa VII liceală— ?

In clasa VIII—liceală—România, iar în ceeace privește metodica, părerile s'au împărțit: minoritatea—pentru a se proceda dela depărtat la apropiat, așa cum se preconiza în vechiul program; majoritatea—dela aproape la depărtat, așa cum preconizează noua programă, considerând ca pivot central al reformei—orizontul local [1]) și apoi, pornind tentacular, prin călătorii imaginare sau reale să cuprindem întreg globul.

Această problemă culturală nu o putem îngrădi numai în cercul profisionist; trebuesc ascultate toate ecourile, și așa just fic și soluțiunea de mai jos.

Pentru propunerea ce urmează, pornim dela premiza că învățământul geografic trebue să intereseze întreaga populațiune; și

1) Vezi anexa acestui studiu.

dacă plecăm şi dela faptul, încă nerealizat în poporul nostru—dispariţia analfabetismului — ideal politic ce nu mai suferă nici o întârziere, împărţim întreaga populaţie în 3 mari categorii neegale: mulţimea, aproape întreaga populaţie, aceea care munceşte; grupul restrâns care încadrează munca individuală, şi elita—conducerea superioară care orientează şi desăvârşeşte solidaritatea colectivă.

In aceste 3 categorii trebuie să realizăm un minimum de acord cultural: cu mulţimea, învăţământul primar; cu conducătorii imediaţi, învăţământul secundar; cu conducătorii superiori, învăţământul liceal şi universitar.

Cu învăţământul primar urmărim să aşezăm temeinic gospodăria şi să trăim cât mai bine în necesităţile prezentului; cu învăţământul secundar, să îndrumăm şi să coordonăm munca individuală a tuturor solidarizând o; cu învăţământul liceal şi universitar, să orientăm munca prin prevederea ce ne sugerează trecutul şi prin răspunderea cu care îndreptăm aspiraţiile mulţimei în viitor, perfecţionând prezentul.

Astfel desăvârşim într'o armonie bine echilibrată munca tuturor şi permitem apariţia individualităţilor geniale, ce au a ne înălţa vertiginos pe calea progresului.

In această trifurcare a învăţământului: primar, secundar, superior, pe care azi nimeni nu o mai discută, geografia are a-şi îngrădi programul său, desvoltând următoarele probleme: *orientarea individuală* în spaţiu şi în timp—în ciclul primar; *orientarea colectivă (socială)* în aspectul politic gospodăresc şi economic, arătându-ne viaţa ce se trăeşte pe tot globul — în ciclul secundar; şi *orientarea colectivă (ştiinţifică)* pentru a înţelege şi explica jocul naturii, în felul de viaţă ce trăim pretutindeni precum şi pentru a grăbi evoluţia spre mai bine şi mai frumos—în ciclul superior.

Aşa fixaţi asupra scopului de învăţământ ce trebuie să realizăm prin geografie, să amănunţim pe cicluri şi pe clase programul ei de învăţământ.

In *ciclul primar*, primele cunoştinţi nu se vor da decât numai după ce şcolarul se va deprinde cu cetitul şi cu scrisul. Aşa dar numai din clasa II-a el va începe să şi desmorţească simţul de orientare—prin examinarea orizontului local şi prin examinarea bolţii cereşti, ajungînd astfel să recunoască punctele cardinale, în ceeace priveşte orientarea spaţială şi să descifreze calendarul, în ceeace

privește orientarea în timp. Se vor lămuri apoi noțiunile asupra așezărei, situației, orientărei și distanței locurilor cunoscute, ascuțind observația și desvoltând simțul de orientare.

In clasa III-a primară se vor continua aceleași probleme, dar având mai cu seamă în vedere orientarea spațială, pornind tentacular prin călătorii reale sau imaginare și realizând călăuze analitice ale drumurilor ce facem prin aceste excursiuni, în țara noastră, fie pentru a culege diferite informații, fie pentru a arăta cum circulă bogăția produsă de munca noastră, fie pentru a ne înlesni relațiunile noastre reciproce.

In clasa IV-a primară vom continua aceleași probleme, dar acum văzute pentru a ne face să înțelegem viața de pretutindeni și să apreciem relațiunile ce trebuie să întreținem cu diferite localități de pe glob. In aceasta sinteză geografică vom arăta adaptabilitatea omului la climă și cum el își reformează traiul în diferitele zone depe glob, convingându-ne că fenomenele naturei nu se rostesc la voia întâmplării, ci că ele ascultă de legi imutabile, pe care trebuie să le cunoaștem și să le folosim.

In *ciclul secundar* se va desbate problema orientărei colective, privită numai sub aspectul său social-gospodăresc (politic) și economic, arătându-ne viața ce ne duce pretutindeni, mai întâi în țara noastră; apoi în Europa, continentul care ne influențează atât traiul; și la urmă cea de pe întreg globul, cu influență redusă pentru noi, dar pe care civilizația și viitorul o va amplifica din ce în ce.

In primele 3 clase secundare vom desbate în toate trele aceeași problemă — viața din prezent — dar îngrădită în zone din ce în ce mai largi. Vom constitui astfel unități geografice superioare pentru a înțelege, aprecia și compara viața și traiul de pretutindeni.

In clasa IV-a gimnazială vom studia viața prezentă de pretutindeni în legătură cu trecutul și vom căuta să descifrăm pe cât posibil către care făgașe ne îndreptăm în viitor. In felul acesta vom cumpăni avantajele de solidaritate ale fiecărui popor și vom deduce contribuția lor de progres, în întreg concertul de muncă de pe glob.

In *ciclul superior*, compus din învățământul liceal și universitar, se va desvolta problema orientării științifice, atacând în ambele învățăminte toate problemele ce constituesc învățământul in-

tegral geografic — cu caracter descriptiv în învăţământul liceal şi cu caracter cauzalist în învăţământul universitar. Vom satisface astfel marele deziderat cultural — de a da cunoştinţi generale complecte bacalaureatului şi cunoştinţi adânc specializate universitarului.

Materiile ce se vor preda în ciclul liceal vor fi în clasa I-a liceală aspectul istoric, etnografic şi politic al vieţii, în timp şi spaţiu; în clasa II-a liceală, aspectul economic al vieţii; în clasa III-a liceală, aspectul fizic al globului.

Cu aceste 3 clase liceale desăvârşim studiul calitativ al globului; iar în clasa IV-a liceală îi vom examina şi aspectul său cantitativ, pentru a ne înţelege destinul prin geografia matematică şi cartografia.

Este bine înţeles că problema citirea hărţilor se face în toate clasele, în măsura necesităţilor.

* * *

Urmărind o idee — orientarea vieţii şi a muncii, de pe întreg globul, am desprins o idee geografică cât se poate de fecundă, care ar putea înlocui cu succes definiţiunile azi în curs asupra geografiei, ca: aceea că geografia este ştiinţa care cercetează relaţia dintre cele 4 învelişuri planetare, din punct de vedere static şi dinamic, sau, ca aceea că toate fenomenele naturei au caracteriza e geografică, dacă le privim din întreitul punct de vedere : al existenţei, al răspândirei superficiale pe glob, şi al cauzei care le produc, prin următoarea : geografia studiază însuşirea cosmică orientarea, adică afinitatea de grupare şi de închegare a materiei, după modelul disciplinelor ştiinţifice : astronomia, care studiază nsuşirea cosmică *mişcarea*; fizica, care studiază însuşirea cosmică *lumina*; mecanica, care studiază însuşirea cosmică *gravitaţia*.

Orientarea în spaţiu şi în timp pentru individ şi pentru mulţime (ştiinţă), constituie o vastă disciplină intelectuală şi o problemă ştiinţifică din cele mai interesante, căreia viaţa de astăzi îi acordă atâta importanţă, transfărmând o in piatra - unghiulară de înţelegere şi de interpretare a tuturor fenomenelor naturei. Geografia cuprinde 2 mari probleme: pământul astru al universului şi pământul locuinţa omului. Problema geografică pământul astru al universului, aşa de neglijată astăzi, se impune. Numai aşa ne vom explica unele fenomene, cum de exemplu eroziunea, atât de gene-

ralizată pe pământ, dar cu totul necunoscută pe lună; şi cu toate acestea modelajul reliefului de pe ambele astre au asemănări emoţionante, ce ne duc la concluzia că feţuirea globului nostru o datorăm eroziunei de cât numai în amănunţimi.

Tot astfel vom explica multe din diferitele manifestări dintre cele 4 învelişuri planetare : atmosfera, hidrosfera, litosfera şi biosfera. Cu un cuvînt, să lărgim câmpul geografic şi să nu ne mulţumim, cum am făcut până acuma, numai cu problema—pământul ocuinţa omului.

H a r t a.

Harta, astăzi, nu mai este numai un auxiliar indispensabil al geografiei, ci şi un foarte preţios sprijin al gândirei.

Ca să justificăm această aserţiune, reamintim că H. Poincaré, cercetând de ce cugetarea ştiinţifică, în cursul vieţii istorice, nu se angajează în tot cuprinsul gândirei, ci se mărgineşte numai la înănţuiri, mai mult sau mai puţin complexe, între diferitele generaţiuni, el îşi exprimă cugetarea, spunând că îşi închipuie gândurile individuale şi colective, trecute, prezente şi viitoare, cuprinse într'o sferă; că generaţiunile în viaţă s'ar găsi în centrul ei şi că diferitele generaţiuni îşi îndreaptă gândurile numai în anumite direcţiuni, din cauza interesului, luând acest cuvânt în înţelesul cel mai larg posibil. Astfel în secolul XVII lea gândirea ştiinţifică a generaţiunei în viaţă, în cap cu Pascal, par preocupate în deosebi asupra chestiunilor hidrostatice; în secolul al XVIII lea, chestiunile optice ajung, cu Newton şi savanţii săi emuli de pretutindeni, la o deosebită preocupare, şi graţie lucrărilor lor am ajuns la transcedentele cunoştinţi de astăzi; în secolul al XIX-lea, cu toată lipsa de încredere a lui Napoleon I, problemele termice stăpânesc gândul ştiinţific, caracterizând acest secol de «secolul aburului» ; iar în secolul al XX-lea problemele electrice, pornite mai de mult dn Faraday pe noua cale, ne-au adus la uimitoarele progrese sub influenţa cărora trăim

Interesul este un mare stimulent al gândirei, dar cugetarea noastră trebue neconienit susţinută şi sprijinită prin înnarmarea simţurilor, spor ce realizăm prin technică; şi să-i deschidem orizonturi din ce în ce mai întinse şi mai uşor de pătruns. Cei vechi îşi sprijineau cugetarea ştiinţifică pe intuiţie şi observaţie;

aceasta din urmă adusă la un mare apogeu prin Chaldeeni. Grecii, prin silogism, realizează un fecund sprijin cugetărei; în evul modern, Bacon prin inducţia, deschisă de ipoteză, dă încă un mai mare avânt cugetărei; iar ştiinţa actuală dă cugetărei alte două formidabile sprijine: calculul matematic şi harta.

Cu calculul matematic scoatem chiar creerul din cap, când găsim soluţiunile cercetărilor noastre în rezultatele calculului matematic. Cu harta mărim şi ascuţim simţul de orientare într'atât încât facem astăzi din geografie nu numai ştiinţa care ne descrie suprafaţa pământească, ci şi ştiinţa care ne orientează paşii şi toate acţiunile noastre. Harta este ultimul sprijin ce ştiinţă oferă gândirei, permiţându-i să cuprindă cu multă înlesnire relaţiuni spaţiale, rămase până acum în atâta umbră. Intervenţia atât de recentă a hărţei în cultura şi educaţia noastră, n'a permis geografiei să se statornicească în forme bine echilibrate şi să-şi formeze în mod definitiv doctrina sa ştiinţifică şi pedagogică.

Citez, după D-l Mehedinţi. un exemplu de toată expresivitatea, când el ne spune că explorările polare ale lui Nansen, în gheţurile arctice, n'au fost numai un act de temeritate, ci şi o experinţă geografică sprijinită pe o admirabilă inducţie cartografică.

Dar, harta în mentalitatea noastră nu-i intrată îndeajuns cu convenţionalitatea ce ea reprexintă. Noi îi atribuim virtuţi de precizie, în formă şi mărime, pe care nu le are, decât ţinând necontenit în seamă anumite rezerve. Nu deosebim cu destulă claritate diferenţa dintre *plan*, o reprezentare fidelă a suprafeţei şi *harta*— o deformare portretistică a aceleaşi suprafeţe, veritabilă cu interesele ce punem în joc.

Harta reprezintă pentru învăţământ o îndoită problemă: cetirea şi memorizarea ei pe de o parte; construcţia ei (proecţiuni) pe de alta. Harta este o problemă mai complicată decât aceea a unei copieri, aceea a unui crochiu. Avem datoria săpunem în vază această deosebire. Problema proecţiunilor, din nefericire, o facem momentan într'o tradiţie şi în rigorile unui program protivnic. Altfel, nu ne-am mai găsi cu atlase compuse din simple crochiuri, în loc de hărţi gradate cu meridiene şi paralele; nu ne-am mai afla într'un mediu ştiinţific geografic, în care profesorii noştri nu simt nevoia de a-şi preciza prin hărţi gradate întrepretările şi explicaţiile lor geografice, ci se mulţumesc numai cu simple crochiuri,

lipsite de orice precizie, de situaţie şi de mărime. Ce să mai spuu dacă chiar cea mai mare autoritate geografică dela noi, Societatea Română Regală de Geografie, preferă să tipărească emblema medalion de pe corespondenţele ei--harta ţărei—printr'un simplu crochiu, în loc să imiteze pe colega sa—Societatea Regală Italiană de Geografie, care tipăreşte harta ţărei pe emblema medalion de pe corespondenţele ei, chiar în cuprinsul unei circonferinţe de un centimetru diametru, printr'o hartă gradată, în meridiene şi paralele. Printr'o asemenea graduaţiune se fixează bine locul ţărei pe glob şi se poate oricând şi oricum compara mărimea ei.

Ce este mai simplu şi mai expresiv de a figura pe o hartă decât punctele care se bucură de aceeaşi calitate de a avea miazăzi în acelaşi moment (meridienele). sau de a vedea steaua polară la aceeaşi înnălţime pe bolta cerească (paralelele).

Problema proecţiunilor cartografice trebue ţinută în evidenţă, pentru ca harta să devină cu adevărat auxiliara fundamentală a geografiei şi să contribue la educaţiunea simţului de orientare. Nu-i prelegere de geografie, nu-i expunere de fapte geografice fără ca să nu simţim nevoia hărţii. Profesorul sau naratorul simte nevoia unei duble documentări: text sau povestire şi hartă sau desen. Importanţa acestor două documente răspunde la două nevoi deosebite de învăţamînt: una cu putere de intelectualizare, de mărire de cunoştinţi; alta, cu putere de educaţia asupra simţului de orientare şl de înţelegere spaţială. Ambele documente trebuesc necontenit armonizate cu nevoile culturale ce punem în joc.

In ceea ce priveşte problema cetirea hărţilor, putem spune că la noi nici această problemă nu-i îndeajuns intrată în simţiri. Totuşi printr'un exemplu voiu fixa şi importanţa acestei probleme. Geografia militară studiază ca problemă fundamentală—circulaţia. Până în zilele noastre harta militară oglindea cât mai fidel icoana circulaţiei pe jos şi atelată, în cuprinsuri de mari întinderi. Astăzi circulaţia motorizată şi ferată ne dă posibilităţi de a mişca masse mari de oameni şi de materiale, schimbând faţa ştiinţei închinată acestei probleme. (strategia). Răsboiul mondial a fost o adevărată revelaţie pentru circulaţia motorizată şi ferată, arătându ne folosul ce putem trage dintr'o organizare raţională şi o întrebuinţare bine studiată a unei asemenea reţele.

Geograful militar, de reputaţie modială O. Barré, a dat atâta

plasticitate hărţilor sale tocmai pentru a uşura înţelegerea problemei circulaţiei.

Problema citirei hărţilor este o problemă de învăţământ de deosebit interes; şi ea se poate adapta diferitelor nevoi culturale.

Atlasul.

Atlasul este o problemă geografică încă mai puţin împământenită la noi. Cele câteva atlase editate în literatura noastră, cu excepţie atlasul d-lui Popa-Burcă, sunt colecţiuni de crochiuri fără valoare geografică.

Atlasele sunt necesare învăţământului şi ele trebuesc redactate nu numai pe cicluri, dar chiar pe clase. Nu-i prelegere geografică fără hartă. Aceste două documente la un loc constituesc o lecţie, deşi urmăresc scopuri deosebite. Ele nu se anihilează, nici se exclud, ci se complectează: una prin intelectualizare, alta prin educarea simţurilor de orientare.

Pentru a concretiza prin exemple aceste nevoi culturale, dăm mai jos proectele de atlas, ce propunem, pentru ciclul primar şi prin care oglindim întreg învăţământul claselor respective.

Atlasul clasei II-a primară ar trebui constituit din 4 foi cu conţinuturile următoare: planul clasei, planul curţii, planul cartierului şi planul comunei.

Toate aceste planuri vor fi desemnate la scări cari să le permită să fie reprezentate pe caietul atlas şi să fie alese din seria scărilor zecimale: $^1/_5$, $^1/_{10}$, $^1/_{20}$ $^1/_{50}$, $^1/_{100}$, $^1/_{200}$, $^1/_{500}$, $^1/_{1000}$, $^1/_{2000}$, etc.

Şedinţele cursului de geografie urmând a se face în clasă în curte sau la câmp, pe loc sau în excursiuni, ne vom servi încă de desemnuri, fotografii, modele, etc. Vom desăvârşi astfel problema orientării individuale ziua, noaptea, în loc închis, sau la câmp. Vom deosebi formele de teren, natura drumurilor, aşezarea localităţilor, etc. precum şi reprezentarea lor grafică.

Atlasul clasei III-a primară se va compune din 5 foi, acum hărţi gradate în loc de planuri şi anume: harta comunei, harta preturei, harta judeţului, harta regională a autorităţilor imediat superioară celor judeţene, harta României.

Scara acestor hărţi va fi determinată în aceleaşi condiţiuni cu cele arătate pentru clasa precedentă. Pe harta comunei, compusă

din mai multe cătune se vor reprezenta toate drumurile, ce le leagă. Pe harta preturei se vor figura drumurile ce leagă comunele cu diferitele autorităţi pretoriale. Pe harta judeţului se vor figura drumurile ce leagă între ele preturile, precum şi cele ce le leagă cu autorităţile judeţene, specificând natura lor, caracterul cultural al regiunilor străbătute, natura gospodăriilor, ocupaţia locuitorilor, reşedinţele diferitelor autorităţi, cu un cuvânt o documentare analitică a vieţii şi a muncei din acel cuprins.

Tot astfel vom proceda şi cu harta regionalei şi cu aceea a ţărei, în măsura generalizărei şi restrângerii relaţiunilor, cu nucleele administrative şi sociale superioare.

Atlasul clasei IV a îl vom compune din 7 foi de hărţi gradate, toate confecţionate după aceleaşi concepţii caşi hărţile claselor precedente, dar cu conţinuturile următoare: harta ţărei şi ţinuturile megieşe din ţările vecine, pentru a ne fixa primele relaţiuni de convetuire internaţională; harta Europei; mapamondul în 3 foi— una destinată climatelor şi raselor, alta adaptabilităţii florei şi faunei, alta circulaţiei; calotele polare în 2 f i—una arctică şi alta antartică.

Conţinutul acestor foi se va referi la datele ce intervin în problema orientărei spaţiale. Pe harta ţărei vom reprezenta căile ferate şi şoselele naţionale; pe harta Europei căile ferate urmate de trenurile internaţionale etc.. Cu o asemenea discernare vom fixa adânc noţiunile de orientare şi vom sintetiza expresiv influenţa reciprocă a relaţiunilor noastre.

Concluziuni.

Solidaritatea ştiinţifică geografică la noi nu este încă îndestul de consolidată. Literatura geografică abia acum începe să se înavuţească cu lucrări de importanţă mondială. Publicaţiile de specialitate nu depăşesc laboratoarele secţiilor universitare de geografie. Buletinul Societăţei Regale Române de Geografie îşi pierde din zi în zi caracterul de vulgarizare pentru a se închide în graniţele specialistului. Totuşi viaţa noastră economică şi socială oferă un câmp nemărginit influenţei geografilor. Un mare consorţiu comercial german a utilizat un profesor universitar pentru a ne cerceta viaţa, trebuinţele şi gustul cerut de noi; şi câte alte exemple.

Defectul nostru de a lua lucrurile în uşor şi de a le soluţiona superficial fără continuitate şi fără destulă statornicie ne încetineşte cu totul ritmul mersului nostru spre progres.

ANEXĂ.

«Orizontul local — unitate de măsură geografică».— Orizontul local poate constitui o unitate de măsură geografică, aşa cum se acreditează acum această noţiune în lumea noastră geografică? Şi, atunci orizontul local, ce se constitue în unitate de măsură, este o unitate fundamentală sau una derivată din sistemul de măsură C. S. G., din sistemul miraculos şi ademenitor cu care Ştiinţa actuală înrudeşte fenomnele cele mai disparate.

Orizontul local este un fenomen de un cuprins vast, când ne gândim la complexitatea de fenomene, din care se compune: atmosferice, hidrostatice, litosferice şi biosferice, pentru a constitui *o unitate fundamentală*, căci prima lege, ce trebue să 'ndeplinească o asemenea unitate, este să fie *simplă*. Pentru Ştiinţa viitoare chiar sistemul C. S. G. va fi prea complicat şi ea va vedea în unele din actualele unităţi fundamentale a 4-a şi a 5-a dimensiune pentru fixarea fenomenelor în haos.

Dacă privim Orizontul local sub aspectul de unitate derivată, el este prea complicat, ca să-l putem ajusta cu destulă plasticitate în măsurarea întregului concert de fenomene ale deferitelor orizonturi locale şi în somaţiunea lor.

Să examinăm această noţiune de *unitate* şi prin definiţiunea ce i se acordă.

Mai întâi, ca primă condiţiune, trebue să avem partea (unitatea) şi blocul, ambe[illegible]ne-omogene, căci altfel nu le putem compara şi integra. [illegible]nitatea trebue să-şi păstreze caracterul de constanţă, de ide[illegible]tate, [illegible] numai aşa relaţiunile, raporturile, numerile ce vom obţine din diferitele operaţiuni de comparare şi integrare ne vor permite să inducem legi generale, cu ajutorul cărora să explicăm, să prevedem şi pe unele fenomene chiar să le stăpânim. Numai aşa vom întemeea Ştiinţele, care se ocupă cu înţelegerea şi prevederea lor.

Un exemplu, de esenţă cu totul geografică, ne arată calităţile ce Ştiinţa cere une asemenen unităţi, ne mai arată încă îndelungatul proces ştiinţific, întreţinut aproape în tot cursul vieţei noastre istorice — exemplul cu unitatea actuală de timp — ziua medie. Cât timp am pus în căutarea ei, câtă cheltuială, până când technica ne-a înarmat cu mijloace uşoare — ceasornice, — cu care să soluţionăm corect măsura timpului, unitate cu consecinţi atât de

bogate în rezolvarea însemnatei problememe geografice — determinarea longitudinei.

Indeplineşte Orizontul local condiţiuni de: identitate, simplitate şi omogenitate, cerute unei unităţi ştiinţifice, practice şi folositoare.

Cu Orizontul local vom compara alte orizonturi locale pentru a stabili eterogenitatea lor, dar niciodată pentru a le integra, cum ar trebui să operăm când ne-am sluji de o unitate menită să stabilească relaţiuni de omogenitate pentru efectuarea diferitelor operaţiuni cu ajutorul cărora să găsim legile căutate de geografie.

Orizontul local poate fi cel mult o *unitate de învăţământ*, pentru metoda studiului la modă acum «studiul celor văzute din apropiere, ca să'nţelegem după auzite, acele ce se'ntâmplă în depărtare» dar atât.

Orizontul local este în mare onoare în învăţământul geografic francez, încă înainte de 1890, dar pentru a desmorţi cu el orientarea spaţială, problema punctelor cardinale, nici de cum pentru a măsura prin el ansamblul fenomenelor geografice. Dar chiar ca unitate de învăţământ, cu orizontul local ne oprim la primul prag al învăţământului geografic, având nevoe să ne înălţăm la alte niveluri intelectuale pentru a înţelege, explica şi prevedea fenomene geografice mai complexe.

Pentru ramurile de învăţământ denumite Ştiinţi calitatea unităţiile măsoară evoluţia ştiinţifică; pentru ramurile de ştiinţi ce nu posedă încă unităţi de măsură, empirismul lor le arată neputinţa de a prevede şi în unele cazuri de a stăpîni unele fenomene. Cunoştinţele economice, sub povara cărora trăim zilele de criză de astăzi, sunt cu totul lipsite de putere de prevedere şi de stăpânire în manifestarea fenomenelor sub tirania cărora trăim, din cauză că n'au încă o unitate de măsură.

In ceea ce priveşte geografia, este ea o ştiinţă, sau reprezintă ea numai un ansamblu de cunoştinţi? Deşi cuprinsul geografiei este vast şi că ea se găseşte într'o vioae evoluţie, aşa că azi ne găsim în faţa unui stoc de cunoştinţi, care nu ne cere numai «de a sistematiza şi de a coordona ideile ce stăpânesc învăţământul geografic» dar ne pretinde ceva mai mult încă acel de a-i găsi legile generale cu care să stăpânim şi să prevedem fenomenele studiate în geografie. Primul nostru nou pas, în acest la-

birint ştiinţific, trebuie să ne conducă către căutarea unităţii sau sistemului de unităţi necesare învăţământului geografic, căci trebuie să ne pierdem credinţa în virtutea orizontului local, ca unitate de măsură geografică. In acest scop cred că e nevoe să revedem chiar întreg conceptul definiţiunei date astăzi geografiei. O bună şi corectă definiţiune ne va inspira şi ajuta mai cu folos în căutarea celor mai proprii unităţi de măsură.,

Aritmetica, ca cea mai simplă dar şi mai clasică ştiinţă—ştiinţa numerilor, plecând şi ea dela acelaş concept asupra unităţii, şi a făurit un bogat arsenal de numere;

aritmetic, când operează asupra relaţiilor de măsură de cantităţi omogene, de exemplu lungimi orientate în acelaş sens al al spaţiului;

trigonometric, când operează asupra relaţiilor de măsuri de cantităţi orientate în spaţiu în anumite dispoziţiuni; şi

imaginar, când operează asupra relaţiilor de măsuri de cantităţi orientate în spaţiu ori şi cum.

In toate aceste cazuri, unitatea nu este despoiată de calităţile sale fundamentale: de identitate, de simplitate şi de omogenitate faţă de fenomenele asupra cărora ea operează, iar cu rodul ei ea a îmbogăţit întreaga ştiinţa a omenirei.

Aceasta trebuie să fie legea ce are a urma Geografia in alegerea unităţilor ei de măsură, pentru a-şi asigura progres în desvoltarea ei şi pentru a putea constitui o ştiinţă de sine stătătoare.

General **Scarlat Panaitescu.**

Teritoriile raelelor Hotinului şi Brailei redate stăpânitorilor români în 1808

de T. G. Bulat.

(Continuare.) [1]

Nr. 1

Insemnarea moşiilor aflătoare în judeţul Hotin, date de comitet în stăpânirea stăpânilor lor.

Mănăstirea Golia: Clocuşna, Bogdăneşti, Clişcăuţi, Melineşti numit—Milineşcalia.

Mănăstirea Cetăţuia: Parcova, Ferma dela Criniţa albă aflătoare pe moşia Parcovei.

Mănăstirea Slatina: Reucouţi, Rechitna, Colincăuţi.

Mănăstirea sf. Sava: Ceabreul.

D-lui Logofăt *Costache Ghica*: Lipcani—numit şi Medvedovca, Hlina (numită şi Nebulavca), Balcăuţii de jos, Jumătate din Văratic, Resteul cu Otacii lui, Marcăuţi, Nelipouţi—din care jumătate de locuitori aparţin Excelenţii Sale D-lui General Maior Cantacuzino.

D-lui Logofăt *Iordache Cantacuzin*: Raşcovu (numit şi Raşcouţi), Maliniţa (numit şi Malinţa), Ijova (numită şi Ojovul), Occniţa (numită şi Ocna nouă) a 4-a parte din Tribisouţia a 3-a parte din Cerleni pe râul Cerleni.

D-nei Logofetese *Ecaterina Sturza*: Martiniţa, Noua-Suliţă de Sus.

D. *Boerilor Roseteşti*: Cumarev, Molodov, Hrimancouţi, Lomanciniţa, Alinoaia, jumătate din Culişovca, în afară de jumătatea aparţinătoare Sturzeştilor $^3/_5$ din Neslavcea afară de $^2/_5$ aparţină-

1. A se vedea an. IV nr. 4.

toare boerilor Cazimirilor, Tarasouți, Briceni, Edineți, Mihalcheu, Hrubna.

D. *Boerilor copiilor Balș a decedatului Logofăt Lupu Balș*: Berlenești, Burnov de Sus, Pârcăuți casa aflătoare pe Vila, Bârnova, Vornovița, Bejeneuți (numit și Blișcinăuți), Balasanești, Vasilău (numit și Vasileuți), Rucșenu, jumătate din satul Văscăuți, Nădăbouți, Culicăuți (numit și buliceni).

Excelenției Sale D-lui General *Cantacuzin.* Bozovița, Bulboca care pare că se cuprinde în Trebusăuți, Tribusouți.

D-lui General *Ilie Catargi.* Secureni.

D-lui Vornic *Cretulescu.* Lincouți.

D-lui Spătar *Șerban Negelu.* Șișcăuți.

D-lui Spătar *Ioan Neculce.* Nouasulița de jos ¼ din Șalouți Grozinița (numită și Grozința), Boșcouți (numit și Bocicouți).

D-lui Căminar *Ștefan Catargi* Corestăuți, (numiți si Coroștieni).

Paharnicului *Tudorache Ciure.* Zalucie.

Paharnicului *Petrache Cazimir.* Coteleu (numit și Cotela).

D-lui Doctor *Efstafie* și *Medelniciaru Sandulache Teodosiu* Larga și Odaea.

D-lui Sardar *Alexandru Anastasiu.* Mihalașeni, Varticăuți.

Moștenitorilor decetatului logofătului *Constantin Roset.* Șibutinița, Corman.

Casandrei Comisa fiica lui Șerbul. Pererâta. Lui *Panait Docanu* și Pitarului *Vasile Docanu* Selește. Lui Toma *Sandulache,* Mihoreni (numiți și Nihoreni), Bereste.

Locotenentului *Ioan Oatul* și Pitarului *Gheorghe Proca.* Peribicouți, a 3-a parte din Șicouți aparținătoare spatarului *Șerban Negel* a 4 a parte din Cotiujeni și a 4 a parte din altă a 4-a parte cât se va socoti a 6-a parte din Hodorouți a 8-a parte din Medveja.

D-lui Paharnic *Iordache Darie* Lucaceni.

Lui *Constantin Botez* Jumătate din Negrinița (numită și Negrinți).

D-lui Baron *Nicolae Herescu.* O jumătate din Cotiujani.

D-lui Sulger *Ioan Branu* ¾ din Șalauți.

No. 2

Numirea moşiilor date de Comitet în stăpânirea stăpânilor lor pe preţul după vânzarea din anul trecut cu condiţia ca banii pentru aceste să se păstreze în depozit

D-lui Logof. *Constantin Ghica*: Bedraji (numiţi şi Hancouţi 1303 lei, Capleuca, Darabani, Ianadoe (numit şi Ianovca) 3120 lei; Ghilavet (numit şi Balcoveţ) 3400 lei; Bârnova (numit şi ? 1000 lei; Jumătate din Onuta şi Balamutovca, afară de jumătatea aparţinătoare D-lui logofet Iordache Cantu, 1375 lei; Jumătate din moşia Mandacouţi, afară de jumătatea aparţinătoare Cazimirilor, 1150 lei.

D-lui Logofet *Iordache Cantacuzino*: Jumătate din Onuta şi Balamutovca, 1375 lei; Odaia Nezimova (numită şi Levinţi) 1500 lei.

D lui Vornic *Teodor Balş*: Corjeuţi, după ofertă, 1760 lei; Teredna (numit şi Capoteni), 838 lei; Serbaca, la care pare că are parte şi *Excelenţa sa Generalul Catargi*, 655 lei; Hadarouţi, la care pare că are parte D-l Postelnic *Constantin Costache*, 1750 lei; Lincouţi (numiţi şi Lencouţi), 4000 lei.

M-rei Golia: a 4-a parte din Horodişte (numit şi Trebujien, 580 lei.

D-lui Vornic *Costache Sturza*: Odaia lui Chiurt, 918 lei; Pociumbeni (numit şi Pociumbeuţi), 2280 lei; Odaia lui Bechir, 835 lei.

D lor *Boerilor Balş* şi *fiilor decedatului Lupu Balş*: Şirouţi după ofertă, 3000 lei; jumătate din Vascăuţi, afară de jumătatea arătată deslușită, 1255 lei.

Boerilor Familiei Sturza: Brinzeni, 2090 lei; jumătate din Cristineşti, 730 lei; Moşuneţ jumătate din aceasta, iar jumătate aparţine paharnicului Ciure, sub denumirea de Inşeneţ, 1050 lei; Paşpouţi, 3010 lei; Tulbureni, 1260 lei; Şendreni, 800 lei; Odaia lui Jamji sub denumirea de avnuşco, 1500 lei; Chelmeşti, 2950 lei; jumătate din Medveja, 500 lei; jumătate din Culişovca, 500 lei; Trinca (numit şi Svişcouţi), 2220 lei.

D-lui Spatar *Iancu Miclescu*: Caracuşeni (numiţi şi Caracuşceni, 3500 lei.

Spatarului *Ştefanache Sturza*: Barladean (numit şi Rujeuţi), 700 lei; Palade (numit şi Vertiporoh), 1880 lei.

D-lui paharnic *Tudorache Ciure*: Zelina 1000 lei; jumătate din Negrinţi, 400 lei.

D-lui Doctor *Evstafie* şi Medelniciarului *Sandulache Feodosiu:* Cerbiceni, jumătate din aceasta aparţinând paharnicului Miclescu, 1675 lei.

D-lui Caminar *Panait* şi paharnicului *Petrache Cazimir*: jumătate din Mandacauţi, 1150; două cincimi din moşia Neslavcea, 930 lei.

D-lui Stolnic *Ioan Chetcu*: Balcouţi de sus, supt numele de Balcoveţ, 1365 lei.

D-lui *Constantin Botez*, capitanului *Ioan Satula*, paharnicului *Ciure Ierotei*: Costiceni, 4600 lei.

Pitarului *Teodosiu dela Bălţi* cu ai săi: Neporodova (numită şi Mihuceni, 2460 lei.

Lui *Ioniţa Arapu*, *Ioniţa Toma Panait*—*Varlaam* şi ceilalţi: jumătate din Paustie, 750 lei.

Supuşilor Austriaci: Volcineţ, 805 lei; Vancicouţi, 1500 lei; Dancouţi, 1170 lei; Enouţi, 2910 lei; Costeşti, 1770; Cotila 2110 lei; Cobâlcenii, 3810 lei; Rujavinița, 4610 lei; Ruseni, 1750 lei; Stanileşti, 2610 lei; Şerbniţa, 1500 lei; Mamaliga, 3000 lei; Macarescu, afară de Lincouţi, 720 lei şi Şirouţi 1500 lei.

In total 98879 lei.

No. 3.

Moşiile vândute de Divan prin licitaţie publică, rămase din lista comitetului sub No. 3 prin neprezentarea actelor

(Preţurile dela licitaţia publică ţinută)

Viişoara, 1765 lei; Carlacheu, 4610 lei; Cuconeşti, 1490 lei; Târnova, 6120; Odaia şi Nisfoaia, 6410 lei; Tabanul, 3610; Hijdiu, 3010 lei; Poiana, 1390 lei; Stroeşti, 3050 lei; Cipinos şi Prihorod, 5810 lei; Hilişovca, 3900 lei; Zarujani, 4820 lei; Vitreanca, 3200 lei; Dânjeni, 560 lei; Otaci, 3500 lei; Rangaciul, 4010 lei; Conacul lui Ibriam, 120 lei; Ratunda, 2500 lei; Hincouţi, 1000 lei.

In total 60875 lei.

No. 4.

Moşiile rămase din lista comitetului sub No. 2, prin care stăpânii nu sunt recunoscuţi.

(Preţurile de pe anul acesta din licitaţia publică)

Cupceni şi conacul lui Suliman, 4000 lei; Criva, 1990 lei; Cotuleni, 1110; Lipnicul, 3410 lei; Hurghineşti, 3140; Hrenouţi,

930 lei; Cipileuţi, 5550 lei; Purcileanca, 3160; Romancouţi, 2800 lei; Vozdauţi, 6000 lei; Voloşcova, 6100 lei; Ghinouţi, 7510 lei Rohotin, în afară de Perebinouţi exclus din registrul No. 1 după licitaţia anunţată, 3550 lei.

In total 49250 lei.

No. 5.

Părţile de moşii rămase prin nerecunoaşterea stăpânilor lor.

(Preţurile din anul acesta dela licitaţia publică).

Jumătate din Varatic, afară de jumătatea D lui logofăt Costache Ghica, 1460 lei; a 4-a parte din Cotiujeni, afară de 2 patrimi a d-lui baron Herescu şi o patrime a locotinentului Oatu, 1507 lei 60 aspr.; jumătate din Cristineşti, afară de jumătatea aparţinătoare d-lor Sturza, 1525 lei; $^3/_8$ din Medveja afară de $^1/_8$ aparţinătoare familiei Sturza şi $^1/_8$ locotenentului Oatu, 385 lei; $^3/_4$ din Horodişte, din care comitetul a arătat $^1/_4$ aparţinătoare d-lui spatar Teodor Balş după registru supt No. 1 şi după propunere a fost trecută de divan pentru răscumpărare, $^1/_4$ a d-lui stolnic Chetcu, 1762 lei 60. După ultime e registre, afară numai de o parte aparţinătoare Mănăstirei Golia arătată după registru sub No. 1, care deşi împărţită, e introdusă totuşi în depozit după dispoziţia din suma din anul trecut, pentrucă numiţii (oameni) cer aceste părţi sub numele Trebujenilor, tot Feteştiu cu jumătate din Stroiceşti cari nu sunt despărţiţi, căci această moşie este trecută în numele comitetului sub No. 3.

No. 6.

Părţile arătate nedesluşite de comitet.

(Preţurile din anul acesta după licitaţia publică).

Burduv, 1600 lei; Babin, 4010 lei; Cruglic, 3000 lei; Singeru, 1900 lei; Forosna, 3250 lei; Hruşoveţu, 5000 lei; Gilouţi, 2350 lei; Corpaciu, 2860 lei; Rosuşeni, 4150 lei.

In total 28120 lei.

No. 7.

Stauceni, arătat de comitet după registru No. 1, ca aparţinând spatarului Teodor Balş, dar după pretenţia spatarului Pră-

jescul față de acesta, s'a hotărît să fie predate de Divan spre răscumpărare 4010 lei;

Totalul sumelor :

Moșiile aflătoare în depozit după prețul din anul trecut supt No. 2	98879	lei
Predate prin licitație publică arătate sub No. 3 . . .	60875	„
Arătate supt No. 4	49250	„
Arătate supt No. 5	9950	„
Arătate supt No. 6	28120	„
Stauceni, arătați supt No. 7	4010	„
Totalul sumelor . .	251084	lei

adică două sute cinci zeci una mii optzeci patru lei.

Tradus din moldovenește
traducător
Secretarul Guberniei Ivan. [1]

XVI

Către . . . Cușnicov Divanul Cnejății Moldovvei.

După nouua predlojenii Ex.-tale din 22 April anul curgătorio supt No. 1358 viind de la comitetul cercetării moșiilor ținutului Hotinului, dum-lui pahar. Iordachi Darie, am cercetat arătare ce i-au dat comitetul în scris cuprinzătoare de scrisorile vechi ce s'au văzut la d-lui pe moșiile Halice i Lucăcenii, din care un ispisoc de la Domnul Vasile Vodă din 7146 Iulie 9 întărește lui Gavrilaș Măteaș ce au fost logof. mare, pe tot satul Halice cu hotarâle înpregiur arătate în semne Iar niște scrisori ce mai sânt și la d lor Iordachi Cantacuzin în care s'ar fi cuprinzând și numele moșii aceștie le însemniaze comitetul ca să se știe de unde v ne această moșie la niamul Dariescu. Un ispisoc de la Domnul Ștefan Vodă din 7131 Sept. 5 întărește lui Avram Diiacul i soru-să Ax nie, f ind Zamfirii nepoți Nechitei strenepoți Secuianului, preastrănepoți Tăutului logof., pe tot satul Lucăcenii cu hotarâle înpregiur arătate în semne, i o scrisoare din 5 August, fără velet de la banul Vasile Neculce către tatăl dumi-sale paharnicului pentru scrisorile Lucăcenilor că nefiind îndămână, nu i le-au trimis. Insemnând aceasta comitetul se se știe, că de la niamul Neculcescu au trecut această

1) Din rusește.

moşie la niamul Dăriescu. Şi înştiinţăm, că după aceste dovezi, amândoao moşiile sînt a dumi-sale paharnicului, se bine voeşti Ex.-ta o poronci se i se întăriască stăpânire asupra lor. Iar pentru hotarâle numitelor moşii de către noi s'au socotit se se scrie carte către dumi-lor pârcălabii de Hotin, se se cerceteză cu amănuntul şi de se vor afla întocma după cuprindere ispisoacelor pomenite ce are d-lui păharn. înpreună cu alte scrisori, şi vor fi fără nici o pricină despre nimene, se le întemeeaze după rânduiala pământului, şi se dea mărturie hotarnică, şi hartă închipuitoare de stare locului cu măsuri în stânjini la mâna dumi-sale paharnicului cărue de la Divanu i s'au dat moşii de instăpânire.

Gavriil Mitropolit şi Exarh
Const. Balş logof

1809
Iuni 10

XVII.

Către Ex-sa . . Cuşnicov Divanul Cnejiei Moldovei.

Asupra predlojaniei Ex-tale ce s'au dat către Divan den 26 Maio 809 supt No. 1851 pentru neorânduelile aflate în ţinut Hotinului, după cercetarea revezorului statului Stanchevici, nu lipsăşte Divanul a înştinţa Ex-tale aceste:

1 tăiu. Pentru veniturile acestui an ce au să să ea de către orândatori de pe moşiile ce le au cumpărate în orândă, asămine şi de către acei ce au luat moşei supt nume de stăpâni Divanul au hotărât şi au legat atât prin cărţile sale ce au dat fieştecărue pentru moşeile ce au luat, cât şi prin ponturile osăbite ce au tremis către d-lor părcălabii ca să să urmezi rânduiala aceea ce s'au urmat în anul cel dintâi a vânzării moşiilor Hotinului fără să să facă vre o adăogire mai multă de venit sau adet de cât s'au luat în anul pomenit, sau vre o altă întindere asupritoare pentru lăcuitori, ştiut fiind că în anul al doilea acest ce s'au sfârşit la 23 Apr. trecut 809, s'au urmat la unile din moşei o luare de venituri mai sporită şi asupritoare pentru lăcuitori, cu totul că ei au fost legaţi prin învoele în scris cu orândatorii ca să de acele venituri Rânduiala luării veniturilor în anul dintâi ştiut va fi Ex.-tale că au fost alcătuită şi aşăzată după rânduelile şi obiceiorile acele ce s'au găsit urmate den vremea stă-

pănirii Turcilor, neputându-să face altă aşăzare noâ şi neobicinuită lăcuitorilor acelora, fără numai oareşcare îndreptare a unor obiceiori de atunce care s'au socotit asupritoare şi înpotriva cuviinţei. Şi pe această alcătuire s'au dat şi ponturi anumi orăndatorilor iscălite de boeriol ce au fost rănduit spre vănzarea moşiilor d-lui vornic Constandin Balş şi de d-lor părcalabi. Spre a fi însă mai cu mulţămirea lăcuitorilor acea aşăzare, şi ca să nu să poată întinde orăndatori a-i asupri cu alte îndatoriri, s'au făcut în scris tocmele cu lăcuitori şi cu orăndatorii feştecărie moşii supt osăbită alcătuire după starea moşii şi după trebuinţăle ce au avut fieştecare orăndător. Iar pentru lucrul zilelor boerescului, fiindcă vănzare s'au făcut cu întărzăiere, şi acele zile nu ave la ce să le lucrezi, s'au tocmit a plăti bani orăndatorilor căte 9, şi 10 şi păn la 12 lei de gospodar pentru toate zilele, sau de au avut orăndătorii trebuinţă de lucru au scăzut din bani, şi au luat zile căte au avut trebuinţă. Aceasta aşăzare dar care s'au făcut în anul pomenit prin căt s'au putut mai cu neasuprirea lăcuitorilor, au hotărăt Divanul a să urma şi în anul acesta, fără vre o altă adăogire mai multă. Pentru care, spre a să da Ex.-tale o pliroforie mai deplină, s'au scris înadins d-lor părcălabilor ca să trimită copii anumi de pe condicile canţileriei, s'au şi însuş învoele de acele în orighinal, fiindcă toate acele învoele s'au făcut prin părcălabie, spre a fi nestrămutată urmarea lor.

2-le. Pentru stricăciune pădurilor, întocma după cuprinderea predlojăniei Ex.-tale s'au triimis poruncă cătră d-lor părcălabii ca să urmezi oprind cu totul trecirea lemnilor peste hotar în ţara nemţească şi peste Nistru în Rosăe fiind hotărătă aceasta şi prin ponturile Divanului asămine şi pentru lemnile ce să duc la spital să nu fii supărate nici cu o plată.

3-le. Spre îndreptare ce să hotărăşte de cătră Ex.-ta ca să să facă în vănzarea horilcii şi a vinului, pentru ca să lipsăscă netrebnicile chipurile ce urmiazi jădovi orăndari spre asuprirea lăcuitorilor, socotinţa divanului este aceasta, întăi, horilca ştiut va fi Ex-tale că în pămăntul acesta este obicinuit a să amesteca cu apă puindu-să o vadră de apă la douâ vedri de horilcă de acea curată măna întăi. Pentrucă acest fel de horilcă nu sănt obicinuiţi şi nici pot lăcuitorii să o be pentru multă tărăie ce are Şi asămine să urmiază şi cu cealaltă horilcă măna al doile şi al treile,

puindu-să apă întrănse după analoghie tăriei ei Apoi de a să puni preţ hotărăt cu căt să să vândă, Divanul socotind preţul horilcii de acum, care au agiuns păn la 14 lei vadra acea de frunte, puind şi celelalte cheltuieli ce au orăndarii, chirie, vamă şi altele asămine şi lipsurile, socotind şi adooşagul apii, preţul cel cuviincios ce s'ar pute hotără, bani 45 parale oca, care faci 11 lei 10 parale vadra, de 10 ocă. Iar preţul vinului s'au socotit 18 parale oca care vine 4 lei şi giumătate vadra, măcar că vin la ţinut Hotinului să obicinueşte prea puţini şi nici merge îndestul din pricina depărtării locului, numai prin tărguri să găsăşte căte puţin iar prin sate nu să vinde de căt în rari locuri. Rămăni pentru asuprirea ce pricinuesc lăcuitorilor orăndarii cu datul băuturii pe veresă îndatorindu-i cu sume mari care nu pot să le plătiască într'alt chip de căt cu pierderea vitelor de pe la casile lor. Pentru aceaste Divanul va fi următor a da porunci cu toată tărie cătră părcălăbie ca să urmezi întocma după hotărărea Ex.-tale şi datori mai mult de căt păr la 12 lei la un fruntaş=8=lei la un mijlocaş, 4, 5 lei la un codaş, să nu poată nimini din orăndari a face. După răndуiala ace ce să păzăşte de obşte în pămăntul Moldovii, fiindcă a nu da nimică băutură pe veresă iarăşi nu este cu putinţă pentru că totdeauna lăcuitorii nu au bani ca să plătească. Rămăne însa la hntărărea Ex.-tale această, şi precum să va găsi cu cale de cătră Ex.-ta va avea poruncă Divanul spre a fi următor.

4-le. Dooâ menziluri ce sănt în ţinut Hotinului unul la Vălcăuţi şi altul în Hotin, ştiut va fi Ex.-tale că amăndoâ să ţin de cătră lăcuitorii ţinutului cu cai, surugii, căruţi, cosirea fănului, şi orzul i ovăzul lor. Iar banii progonului ce să eu să întrebuinţază în cheltuelile cele mărunte, potcovitul cailor şi altele.

5-le. Pentru carăle de podvodărit întocma după predlojănie Ex-tale s'au trimis poruncă cătră d-lor părcălabii ca d-lor să le răndуiască şi să le de după trebuinţă pe la cinovnicii oştineşti.

6-le. Pentru oamenii ce să apară prin sate ca nişte scutelnici va fi iarăş următor Divanul poruncii Ex-tale. De vremi ce scutelnici nu sănt cunoscuţi nici ca cum a fi în ţinut acela, ştiut va fi însă Ex-tale, că la toate moşiile din pămăntul acesta păstorii, jitarii, pădurarii, morarii şi alţi oameni ca aceştia, precum şi vornicei şi vătămanii sănt scutiţi şi în apărare ca unii ce sănt spre

slujba moştenilor şi a satelor. Pentru acea cu cuviinţă este nişte oameni ca aceştia a să scuti şi în satele ţinutului Hotinului.

7-le. Pentru ocolaşi cu totul că sănt date porunci de obşte ce rănduială să păzască, dar după porunca Ex.-tale s'au scris d-lor părcălabilor ca să cercetezi, şi orice neorănduială vor afla să o îndreptezi numai de cât după cuviinţă.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Balş logof. Iordache Roset vist.

809 Ioni 18.

Iaşeii

XVIII

Ex-sa... Cuşnicov dela Divan.

Cinstiţi d-lor boerii dela comitetul cercetarii moşiilor de Hotin ni au adus predlojenie din 25 a trecutei lună Noembr. supt No 3922 cuprinzatoare, ca după rugăminte ce au făcut catră Ex-ta prin raportul d-sale pentru liafa, ce n'au luat dela zi intăio Iunie, să li se facă îndestulare cu liafă atăt pe lunile, trecute de atunce, cât şi de acum înainte, până când se vor isprăvi cercetăre rânduite. Pentru care facându-se întrebare d. sale au dat însemnare, ca pe vreme trecută de 6 luni, ce se plinesc la afârşitul acestei luni Dechembr, cum şi pe vreme de 4 luni de acum înainte, ce închipuesc d-lor până la sfârşitul lui April anului viitorio, că după întărziere, ce fac, a se arăta la comitet, cei ce mai au scrisori, pe moşii de Hotin, s'ar putea ispravi până atunce toată cercetare cuprind lefile d-sale şi acelor din slujba aceasta 26 150 lei, care sumă n'au agiunsu a se plini din venitul moşiilor de Hotin pe socotiala, ce s'au fost făcut la început după preţul vănzărei anului trecut, de s'au oprit din zăce unul, pentru lefile comitetului. Deci căutându-se chip de unde se cuvine a se mai da aceşti bani, nu s'au putut găsi altul, decât fiindcă pe anul acesta au fost rămase 33 de moşăi ştiute cu numile lor în tabla visterii, cari fiindu arătate de comitet că nu s'au cunoscut stăpâni pe dânsele s'au vândut de către Divan lor cuprinzând pe acest anu 120075 lei, care bani după pontul al şesele din predlojenie Ex-tale dela 22 April supt no. 1358 au întrat în cheltuelile visteriei pământeşti, s'au socotit de către noi să se opreasscă din venitul acelor moşei la vreme vânzări pe anul viitorio din zăce lei doi, care după preţul vânzerei pe acest

anu se alcătueşte suma de 24015 lei. Şi macar că cu atâtă nu se cuprinde cât trebueşte de a se da d- lefe la comitet până la sfârşitul lunii lui April, însă mai mult n'au fost chip de unde, fără numai d-lor să se mulţămiască cu suma de sus, punându silinţă a se săvârşi de s'a pute şi mai curînd cercetare. Dar dacă şi în vreme platită cu aceşti de sus bani tot nu va lua sfârşît d-lor şi fie îndatoraţi a lucra trebuinţă cercetării până când se va isprăvi indeplină săvârşire ei, fără a mai cere liafă pe mai multă vreme înainte. Şi fiindcă din numărul acelor 33 moşii, ce s'au oprit venitul lor pe anul aceste în cheltuelile visteriei, pe câteva din trănsele s'au arătat stăpâni cuprinzând pe acele 72260 ei, după cum au fost vândute în anul acesta Au rămas numai 14 moşii şi giumătate cu suma de 47815 a venitului lor pe acest an, pe care nu s'au arătat până acum stapăn asupra lor. Divanul are cinste a înştiinţa de punere la cale pentru această după socotinţa sa, care găsindu-se şi de cătră Ex-a cu cuvinţa, să avem înştiinţare cu hotărâre ca să se facă ştinţă celor ce au luat la stăpânire dintr'acele moşii, cum are să se urmeze. Şi pentru câte moşii nu se vor arăta stăpâni pe dânsele până la sfârşitul vânzărei acestui anu, se va vinde venitul lor iarăşi de cătră Divan pe anul viitorio. Şi din bani vânzărei venitului să platiască visterie acei câte doi lei din zăce analoghie făcută pe suma de sus acestui an.

Gavriil Mitropolit şi Exarh, Const. Ghica logof. Const. Balş logof. Sandulache Sturza hatm. Iordachi Roset vist

1809 Dechem. 23.

XIX

Cătră .. Milaeşvici Divanul Cnejii Moldovii.

Făcându se mezatul pentru vânzarea moşiilor ot Hotin acelor rămase în socoteala Divanului pe anul acesta ce să începe dela 23 Apr. 812 şi până la 13 Apr. 813 nu lipsăşte Divanul a înştiinţa pe în lt Ex v. trimeţând aice însoţită şi însămnare anume de aceste moşii care sânt, de suma banilor care au agiuns feştecare moşie lace de al triile şi de pe urmă strigare, care s'au săvârşit înainte Divanului comitet, şi asupra cui anumi au rămas.

Şi fiindeă acei pentru care s'au arătat adăogători în mezat, cei numiţi prin însemnare sânt osăbiţi oameni neguţători şi alţii

de pe afară se să grabesc a merge după trebuinţile lor. Inalt Ex-v va bini voi, de va fi unită şi socotinţa înalt Ex-v. a da îndată hotărăre şi poruncă spre săvârşirea vânzării.

Gheneral maior Katargi

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist

1812 Apr 10

Eşi

XX.

Moşiile raelii Hotinului de sub stăpînirea Divanului, asupra cărora s'a făcut licitaţii în Divan pentru darea în arendă pe acest an, care se începe la 23 Aprilie şi se termină cu 23 Aprilie an. 1813.

Aprilie 1812:

Cu cât sau vândut în anul trecut	Cît a ajuns vînzarea anului în curs la ultimile vînzări.	
Lei	Lei	
2630	2510	Ghileşeuca. După dl. Logofet Constantin Balş.
160	310	Câşla Suimanova după Gheorghe Botezat.
3500	4500	Mamaliga după dl. Căminar Iordache Bucşe(nescu).
3100	2800	Hijdeu—tot după el.
3150	4810	Câşla fără Niseroaia după dl. logofăt Constantin·
1000	1820	Cuconeşti după dl. Spatar Teodor Balş.
2500	3500	Bălcăuţi de sus după dl. caminar Bucşeneascu.
1300	1750	jumătatea din moşia Feteşti tot după el.
750	500	Teţcani fără sate (împrejurimi) după Colonelul Iordache st....
1200	1350	Macareuca după dl. caminar Bucşenescu.
	500	jumătatea din Holohoreni fără sate, care a intrat la vânzare în acest an, nefiind cunoscută în anul trecut, după dl. logofăt Constantin Balş.
19290	24350	constitue suma vânzărei din acest an în afară de moşiile Cipinosul împrejurimi şi Rohotin vândute mai înainte Excelerţei Sale D-nei general Macarovna.

Raiauo Brailei[1].

XXI.

Către Ex-sa Milaşeviei... întăiol Divan şi comitet al Principatului Valahii.

Cu căzuta cinste facem arătare Ex-tale că într'alte curgătoare trebi şi pricini care să cuvin a fi ştiute şi a-şi lua căzuta îndreptare de către înţelepciunea Ex-tale este una şi madeaoa ţinutului Brăilii, care ca unul ce este din pământ aceştii cnejii a Valahii pă moşii mănăstireşti şi boereşti ale cărora hotare să întinde chear pân în zidul cetăţii. De aceea şi la trecute răzminţe ce au fost între prea puternica împărăţie a Rusii cu Poarta otomaniceascâ, în zilile prea fericitei împărătesii Ecaterina cei mari luându-să şi atunci cetatea Brăilii cu tot ţinutul ei, pe care câteva sate să află lăcuinţi, ş'au fost dat supt oblăduirea şi otcărmuirea Divanului, ca unile ce este (sic) din pământul său. Iar acum nu ştim pentru care pricini dup ce s'au luat numita cetate de către prea puternicile împărăteşti oştiri Ex-sa sinatorul Cuşnicov au aşăzat ţinutul Brăilii întru osibit orânduială despărţindu-l de pământul ţării şi dăpărtându-l de ocârmuirea Divanului orânduind acolo purtător de grijă un revizor. Si acum esti dată supt stăpânirea ostăşească. Şi cu toate că acolo să află trimişi şi din partea Divanului ispravnici, dar întru nimic nu sânt socotiţi şi nici o ispravă nu pot face. De s'au făcut dar această osibire a ţinutului Brăilii de ţinutul ţării cu cuvânt că lăcuitorii de acolo au pătrimit şi au cercat multe jafuri din partea neprietinilor, întru aceasta nu putem zice că şi ceilalţi lăcuitori ai ţării de prin alte mărgini n'au suferit mai puţine şi mai uşoare pătimiri şi pagube strămutându-să încă în multe rânduri şi chear şi lăcaşurile lor, şi cu toate acestea nu poate nici cum? ticăloşii a şi răspunde datoriile lor spre ajutorul ţării în cât le este cu putinţă. Şi osibit de acestă că de va rămânea acest ţinut al Brăilii întru această osibire îndrăznim a zice că din lăcuitorii ţării vor năzui acolo fugind din satele unde să află lăcuind, precum mulţi pân acum au şi fugit. Şi dintr'această socoteală înţelepciunea Ex-tale câtă scădere urmează a să face din suma lăcuitorilor şi cât de simţitoare zăticnire la împlinirea curgătorilor trebuinţe. Drept acea ne rugăm cu căzută

1. „*Dela*“ nr. 1795/1810. Arhiv. Senat. Chişinău.

cinste a să face şi pentru aceasta cuviincioasa îndreptare ca să rămâie adică acel ţinut al Brailii supt ocărmuirea Divanului şi a-şi stăpâni feştecare moşnean moşiea ce va fi fost a sa din ţinutul Brăilii precum au fost şi în trecuta răzmiriţă. Şi precum ţinutul Hotinului s'au dat supt ocărmuirea Divanului Moldavii şi şi-au stăpânit toţi moşnenii moldoveni moşiile ce le-au avut acolo. Iar mai vârtos că acel ţinut al Brailii are câtevaş iraturi ştiute, din care poate să să folosească şi să să ajutoreze visteria ţării precum să ajutorează şi visteria Moldavii din iraturile ţării Basarabii. Şi Divanul va avea cuviincioasele îngrijiri a nu împila lăcuitorii de acolo mai mult peste a lor putere şi stare dup măsura patimilor ce au cercat. Care această rugăciune a noastră suntem bine nădăjduiţi că va fi primita Ex-tale. 1810 Mai (?) 12. al Ungrovalahiei Ignatie, Iosif Arges, Grigore Ghica, Efstatie Creţulescu, Constantin Bălăceanu, Varlam vistier, Vtori vistier Ioan Comănean.

XXII.

Cătră Ex-sa . . . Crasno Milaşăvici dă la întăiol Divan şi comitet al Prinţipatului Valahii.

Priimind predlojăniea Ex-tale dă la Iol 14 supt No. 1300 pentru a orăndui un comitet al cercetării moşiilor din raiaua Brailii, ce au fost mănăstireşti şi boereşti şi în urmă cu nedreptate s'au stăpănit dă Turci iar acum după milostiva înpărateasă poruncă luminăţia sa Domnul mai marele comandir al armii graf Camenschi este într'o glăsuire să să dea înapoi la stăpănii lor, au urmat Divanu întocmai dnpă coprinderea acei predlojănii făcănd de obşte la toţi cunoscută aceasta milostivire, ca să să arate cu documenturile cei ce vor fi stăpăni, de acest fel de moşii în raioaua Brailii. Au publicarisit asemenea şi orănduiala ce ai facut Ex-ta, a să cerceta documenturile cele adevărate ale festecăruia, ce să va arăta stăpăni dă moşii acolo Au ales şi trei boeri din protipendade acestui fel întocmai precum să coprinde în predlojănia Ex-tale decă pă d-lui biv. vel logof. Isaac Ralet i pă d-lui biv. vel dvorn Barbul Vacărescu şi pă d lui biv vel dvorn. Mihalache Manul, cum şi unul din cei mai mici cu ştiinţă şi destoinicie la aceasta treabă pă visstierul Zamfirache i alţi doi logofeţi mai mici cari cu toţi să alcătuiască acel comitet al cercetării documenturilor dă moşii din

raiaoa Brăilii, carii după predlojănia Ex-tale s'au arătat prin raport al Divanului şi cătră Ex-sa viţe prezidentul, ca să-i facă cunoscuţi Ex-tale spre întărire. Iar pentru leafa acelor boeri i a celorlalţi cinovnici ai acelui comitet, cum şi pentru cheltuiala canţelarii, fiindcă să zice în predlojănie Ex tale, că aştepţi dă la Divan arătare, dă să pot înplini acei bani dă la acei cărora li să vor da moşiile în stăpănire, avem cinste să arătăm Ex-tale că Divanul au chibzuit ca să dea stăpănii cărora li să vor da moşii de acelea în stăpănire căte 10 parale de feştecare stănjăn. Dar fiindcă acum nu să poate şti, cătă sumă dă stănjăni dă moşăe să vor descoperi, şi să vor da la stăpănii lor cei de mai nainte, boeri sau mănăstiri Divanul au socotit după haractirul acelor boeri ce s'au orănduit celeni la acel comitet să le orănduiască leafă pă lună la unul potl 750 i celui mai mic boer vistierului Zamfirache ce are să fie director al cânţălăriei acelui comitet să i să dea pentru osteneala lui leafă po tl 200 pă lună. Iar celorlalţi mai mici logofeţi po tl 40 pă lună. Care aceşti bani cum şi cheltuiala canţelarii fiindcă de o cam dată nu este de unde să să plătească, întrebăm pe Ex-ta să să plătească din visterie şi în urmă după ce să vor alege şi să vor da acele moşii, strângându să banii aceea căte 10 parale la stănjăni să să puie la loc în visterie? Şi dă nu să vor alege dăplin cu ceea ce să vor da dăn visterie presosul ce va fi să rămăie dat din visterie, sau ce orănduială găseşti Ex-ta cu cale să să facă? De vei găsi cu cale ca să să urmeze şi aici cu darea de leafă la celenii comitetului ai cercetării documenturilor dă moşii din raiaoa Brăilii, întocmai precum să urmează în Moldova, ne rugăm să bine voeşti a ne trimite planul acei orănduieli dă acolo şi dă cea ce vei găsi Ex-ta cu cale asupra aceştii pricini aşteaptă Divanul cu cinste dă la Ex-ta răspunsu.

1810 Avg. 22

Al Ungrovlahii Ignatie, Ban Manolachi Creţulescu, Const. Bălăcean Vistier Varlaam.

Conducători duhovniceşti din Principate la 1811 şi din Basarabia între 1816--1837 inclusiv

de **Const. N. Tomescu.**

Ministerul Instrucţiunii din Petrograd a poruncit ca din anul 1811 ca academia imperială să alcătuiască în fiecare an cîte un «Adres calendar», un chip de anuar, cu numele conducătorilor de instituţii civile şi bisericeşti; aceste date bisericeşti se centralizau la Sinod prin eparhii în Noembrie, iar la August se comunicau numai modificările intervenite între timp.

La îndămînă avem un dosar în l. rusă, ce ne arată asemenea nume dela 1811 pînă la Noembrie 1837 ; aranjamentul ce urmează aici însă e al nostru.

Primul tablou de feţele bisericeşti în funcţiuni a fost înnaintat sf. Sinod în August 1811 şi cuprinde ştiri din ambele ţări romîneşti. Anume :

In Moldova erau :

P. s. mitropolitul şi exarhul Gavriil, membru sinodal şi cavaler;
P. s. episcopul Dimitrie al Benderului şi Achermanului, vicarul mitropoliei Moldovei; reşedinţa o are la m-rea Goliei din Iaşi, Innălţarea.
P. s. episcopul Gherasim al Romanului;
P. s. episcopul Meletie al Huşilor.

In dicasteria exarhală:

Asesor prot. Petru Cuniţchi, superiorul soborului catedralei sf. Nicolae, rector al şcoalei duhovniceşti din Moldova, cavaler

al ordinului sf. Sava cl. 2.
In postul de preot la acelaş sobor, Lazar Asachevici.
Gheorghe Rodostat dela soborul catedralei din Bucureşti.
Andrei Sviridov, ce se află în ispitire cu nădejdea de a intra în monahism.
Ivan Mizeţchi, în slujba de secretar, clasa 12.

In consistoriul duhovnicesc din Iaşi:

Asesor arhim. Chiril, dela m-rea Innălţării Galata din Iaşi.
Sachelar Teodor Stamati, blagocinul părţii de Nord în Iaşi.
Preot Antonie Fedorov, blagocinul părţii de Sud în Iaşi.
Preot Ilie Goriţîn, ce se află la parohia m-rii Trei Ierarhi din Iaşi.
Constantin Manoilov şef de birou.

In Valahia:

P. s. Ignatie, mitropolitul Ungrovlahiei, cavaler al ordinului sf. Ana cl. 1.
P. s. Constantie, episcopul Buzăului.
P s. Nectarie, episcopul Rîmnicului.
P. s. Iosif, episcopul Argeşului.

In biroul (contora) exarhal din Bucureşt:

Asesor arhim. Gavriil dela m-rea sf Gheorghe din Bucureşti.
gumenul Timotei al m-rii Stavropoleos din Bucureşti.
Protoiereu Gheorghe Rodostat, care-i detaşat dela dicasteria exarhală din Iaşi ca să înfiinţeze şi să conducă rînduiala în judecăţi
Pavel Papadopul şef de birou.

In consistorul Duhovnicesc din Bucureşti:

Asesor protoiereu amintitul Gheorghe Rodostat, detaşat dela Iaşi.
Blagocinul părţii de sus al oraşului Bucureşti Vasile Nicolaev.
Blagocinul părţii de jos a Bucureştiului Ioan Hartofilax.
Mihail dela Tismana, duhovnicul mitropoliei Bucureşti.
Nicolae Radionov, şef de birou.
Lipsesc din dosar ştiri pe timpul 1812—1815.

Găsim altele, începînd dela 1816, dar privind numai Biserica din *Basarbia.*

Vom da aici atît numele asesorilor din Dicasteria—Chişinău cît şi al stareţilor din Bisarabia, între anii 1816—1837, cît cuprinde dosarul.

Ca *mitropolit* al Chişinăului şi Hotinului este exarhul Gavriil pînă la 30 Martie 1820, cînd a decedat

Ca *vicar* al mitropoliei este episcopul Dimitrie al Benderului şi Achermanului pînă la Septembrie 1821, cînd ia locul de arhiepiscop al Chişinăului şi Hotinului.

In dicasteria duhovnicească din Chişinău au slujit ca asesori:

Protoiereu Petru S. Cunițchi al catedralei sobor—sf. arhanghel Mihail şi rector al seminarului, asesor în continuare pînă la Septembrie 1821, cînd se reîntoarce la soborul din Odesa şi e considerat asesor onorific.

Arhimandrit Chiril, stareţul m-rii Curchi — Naşterea Maicii Domnului, asesor pînă la Iunie 1819, iar stareţ a rămas pînă la Iunie 1821.

Protoiereu Stavarache Costin, parohul bis. sf. Harlampie— Chişinău; la Noembrie 1819 trece paroh la bis. sf. Gheorghe; asesor dela 1816 pînă la 1823.

Irinei igumenul m-rii Adormirea din oraş şi prefect la Seminar; la Iunie 1819 trece stareţ al Dobruşii, sf. Nicolae; la Noembrie 1819 e profesor de Teologie şi arhimandrit; la Iunie 1821 e rector al seminarului; asesor dela 1816 pînă la 1821 Iunie; la Septembrie 1821 trece stareţ la Curchi; la Mai 1822 revine ca asesor şi funcţionează aici pînă la Noembrie 1824, cînd rămîne numai stareţ la Curchii; în Noembrie 1825 îl găsim iar ca asesor al Dicesteriei pînă la Mai 1826, totodată fiind şi rector al seminarului şi stareţ la Curchi.

Protoiereu Teodor Oglinschi, în locul vacant de preot dela soborul catedralei; la Iunie 1819 vine ca econom al seminarului şi profesor de retorică la seminar; asesor dela 1816 pînă la Septembrie 1821.

umenul Sinesie al m-rii Hîncu—sf. Parascheva şi eclesiarh al mitropoliei Chişinău, dela Iunie 1819; e arhimandrit în Iunie 1821; în Septembrie acelaş an trece stareţ la m-rea Jabca—sf. Cruce; asesor dela 1816 pînă la Noembrie 1824, cînd trece stareţ la Dobruşa

Preot Grigorie Glijinschi dela Bender, parohul bis. Innălţarea—bulgărească, Chişinău dela Iunie 1819; trece şi ca econom al seminarului la August 1820; asesor dela 1816 pînă la Septembrie 1821.

Ioanichie Igumenul m-rii Adormirea—Chișinău, profesor de matematici la Seminar, dela August 1820; în Mai 1822 predă și fizica și e arhimandrit; la Mai 1823 e conducătorul tipografiei eparhiale; la Noembrie 1824 trece stareț al m rii Jabca sf. Cruce; la Martie 1827 vine stareț la m-rea Hîrbovăț; a sesor dela 1816 pînă la Mai 1828.

Protoiereu Petru Loncicovschi, dela bis. soborului — sf. arhanghel Mihail, asesor dela Iunie 1821 și pînă la Mai 1832.

Protoiereu Gheorghe Batcu, parohul bis. Bunavestire—Chișinău, asesor dela Mai 1822, iar în 1823 decedase.

Protoiereu Nazarie Ghinculov, parohul bis. sf. Gheorghe—Chișinău, asesor dela Mai 1822, pînă la Noembrie 1831.

Protoiereu Constantin Moșan, parohul bis. Bunavestire—Chișinău asesor dela Noembrie 1823 pînă la Mai 1830.

Arhimandritul Spiridon Filipovici, stareț la m-rea Hîrjauca dela Iunie 1821, iar la Noembrie 1824 vine și ca asesor pînă la Martie 1837.

Arhimandrit Serafim, stareț la m-rea Hîrbovăț era în Septembrie 1821 iar la Noembrie 1824 vine și ca asesor pînă la Martie 1827 cînd încetează și ca stareț.

Protoiereu Victor Purișchevici, rector al seminarului și stareț al soborului sf. Nicolai—Oceacov, asesor dela Noembrie 1826, iar la Noembrie 1832 trece preot la soborul arh. Mihal din Chișinău, și încetează ca asesor la Noembrie 1834.

Igumen Iov, starețul m-rii Hîncu—sf. Parascheva, eclesiarh al mitropoliei și asesor dela Noembrie 1826; trece ca igumen la m-rea Jabca—sf. Cruce la Martie 1827 și încetează ca asesor și stareț la Mai 1830.

Igumen Antonie, starețul m-rii Curchi—Nașterea Maicii Domnului și inspector al seminarului, vine asesor în Noembrie 1827 și funcționează pînă la Mai 1832.

Preot Avram Antonovschi, cluciar dela soboroul sf. arhanghel Mihail, asesor dela Noembrie 1827;

Preot Mihail Glijinschi, dela soborul sf. arhanghel Mihail, asesor dela Mai 1828 și încetează la Mai 1829; la Mai 1830 însă apare un asesor Avram Glijinschi, și acesta încetează la Noembrie 1830.

Protoiereu Simeon Mahovschi, eclesiarh la capela mitropoliei, asesor dela Mai 1830; la Noembrie 1833 e econom al casei arhiereşti; încetează ca asesor la Noembrie 1834.

Preot Iacob Sotnicenco, clucear dela soborul sf. Arhanghel Mihail, asesor dela Mai 1831, pînă la Mai 1835

Protoiereu Leontie Slojinschi, parohul bis. sf. Nicolae din Tiraspol, asesor dela Noembrie 1831 pînă la Noembrie 1832.

Arhimandrit Filadelf, rector al seminarului, profesor de Teologie şi stareţ al m-rii Curchi — Naşterea Maicii Domnului, asesor dela Mai 1832 pînă la Noembrie 1837.

Preot Nichifor Petrov, dela catedrala sf. arhanghel Mihail, asesor dela Mai 1832 pînă la Noembrie 1837; la August 1836 trece paroh la bis sf. Gheorghe.

Protoiereu Iacov Antonovschi, dela biserica Naşterea Maicii Domnului, asesor dela Noembrie 1833 pînă la Mai 1835.

Preot Alexie Dubiţchi, dela bis. cimitirului—Toţi sfinţii, asesor dela Noembrie 1833 pînă la Noembrie 1835.

Preot Vasile Baconschi, dela bis. sf. Haralampie, asesor dela Noembrie 1833 pînă la Noembrie 1835.

Protoiereu Isidor Gherbanovschi, dela soborul sf. arhanghel Mihail, asesor dela Noembrie 1834 pînă la August 1836.

Arhimandrit Ioanichie, stareţul m-rii Hîrbovăţ şi blagocin de mănăstiri, asesor dela Mai 1835 pînă la Octombrie 1836.

Preot Andrei Bogoslavshi, dela soborul sf. arhanghel Mihail, asesor dela Noembrie 1835 pînă la Mai 1837.

Preot Ilarion Fiealcolschi, dela bis. sf. Ilie, asesor dela Noembrie 1835 pînă la Noembrie 1837, cînd trece ca preot la bis. cimitirului—Toţi sfinţii.

Preot Simeon Balţaga, dela bis. Bunavestire, asesor dela Noembrie 1835 pînă la August 1836.

Protoiereu Vasile Purişchevici, dela soborul sf. arhanghel Mihail, asesor dela August 1836 pînă la Noembrie 1837.

Preot Iacov Sinchevici, dela bis. Toţi sfinţii, asesor dela August 1836 pînă la Noembrie 1837.

Ieromonah Onisifor, stareţul m-rii Saharna—sf. Treime, asesor dela Mai 1837 pînă la Noembrie 1837.

Preot Elisei Pereteatchevici, parohul bis. sf. Ilie, asesor dela Noembrie 1837.

Ca secretari ai dicasteriei au fost:

Alex. Iv. Florov la Octombrie 1816.

Ivan Iac. Mizeţchi la Iunie 1819.

Ivan Tim. Monastîrschi dela Noembrie 1819 pînă la Noembrie 1837,

Stareţi de mănăstiri în Basarabia:

Arhimandritul Spiridon Filipovici la m-rea Hîrjauca — Adormirea dela Iunie 1821 pînă la Noembrie 1837.

Arhimandrit Sinesie la m rea Dobruşa—sf. Nicolae, dela Noembrie 1824 pînă la Mai 1835.

Igumenul Onisifor la m-rea Calaraşauca—Adormirea, la Iunie 1821, iar la 1830 Mai trece la m-rea Jabca, unde se află pînă la Mai 1834.

Arhimandrit Ioanichie la m-rea Hîrbovăţ—Adormirea, dela Martie 1827 pînă la Noembrie 1837; blagocin şi asesor dela Mai 1835.

Igumenul Tarasie la m-rea Saharna—Bunavestire, la Iunie 1821; la Noembrie 1824 hramul m-rii e sf. Treime; stareţ pînă la Noembrie 1834.

Igumenul Venedict la m-rea Frumoasa—Adormirea, dela Iunie 1821 pînă la Noembrie 1837.

Arhimandrit Teofil la m rea Dobruşa, profesor de Religie la liceul Rişlovschi—Odesa, la Septembrie 1821, şi în 1823 era asesor onorar în dicasterie; încetează la Noembrie 1824.

Arhimandrit Serafim la m rea Hîrbovăţ, dela Septembrie 1821 pînă la Martie 1827.

Igumen Nicandru la schitul Cosăuţi, dela Noembrie 1823; e arhimandrit la Mai 1825, încetează la Martie 1827.

Arhimandrit Palladi la m-rea Adormirii, de clasa a doua, ce se află în suburbia oraşului Odesa, dela Mai 1825 pînă la Mai 1834.

Arhimandrit Victor la m-rea Adormirii—Chişinău, dela Mai 1825 pînă la Mai 1835.

Igumen Iov la m-rea Hîncu—sf. Paraschiva, dela Mai 1826, şi la Martie 1827 trece la m-rea Jabca—sf. Cruce, unde încetează la Mai 1830.

Igumen Antonie la m-rea Curchi—Naşterea Maicii Domnului, dela Noembrie 1826, venind şi ca inspector al seminarului în Martie 1827; stareţ a rămas pînă la Mai 1832.

Igumen Silvestru la m-rea Hîncu—sf. Paraschiva, dela Martie 1827, pînă la Mai 1832.

Arhimandrit Nicandru, la m-rea Calaraşauca—Adormirea, dela Mai 1830, pînă la Mai 1832.

Arhimandrit Filadelf, la m-rea Curchi—Naşterea Maicii Domnului, dela Mai 1832; m rea devine de clasa a treia la Mai 1834; la Noembrie 1834 e rector al seminarului; la Noembrie 1837 trece stareţ la m-rea Dobruş·.

Igumen Dositei, la m-rea Saharna, dela Noembrie 1833; trece stareţ al m-rii Hîncu, la Noembrie 1834 şi rămîne pînă la Noembrie 1837.

Igumen Nicodim, la m-rea Calaraşauca, dela Noembrie 1833 pînă la Mai 1834, cînd trece la m-rea Jabca; la Mai 1834 e numit şi inspector al seminarului, obţine titlul academic de magistru la Mai 1835; iar în Noembrie 1836 nu mai era stareţ la m-rea Jabca.

Arhimandrit Protirie, la m-rea Âdormirii, de clasa a doua, ce se află în suburbia oraşului Odesa, dela Mai 1834 pînă la Noembrie 1837; profesor de Religie la liceul Rişlovschi dela Mai 1835.

Igumen Inochentie, la m rea Calaraşauca-Adormirea, dela Mai 1834 pînă la Noembrie 1837.

Igumen Iacob, la m-rea Saharna—sf. Treime, dela Noembrie 1834 pînă la Mai 1837.

Arhimandrit Gavriil, la schitul Suruceni, dela Noembrie 1834; trece la m-rea Dobruşa dela Mai 1835 pînă la August 1836.

Ieromonah Casian, la m rea Jabca—Innălţarea, supraveghetorul şcolilor duhovniceşti judeţene şi parohi·le, numit totodată asesor la August i stareţ pînă la Noembrie 1837.

Ieromonah Onisifor, rea Saharna—sf. Treime, dela Mai 1837, pînă la Noembr. 1837.

Igumen Alexandru, la m-rea C rchi — Naşterea Maicii Domnului dela Noembrie 1837.

'rhimandriţi fără să conducă mănăstiri

Arh. Chiri', fost locţiitor la mitropolia Iaşilor, locueşte la casa arhierească din Chişinău la Septembrie 1821, primind pensie de 400 ruble argint; la Mai 1822 nu mai figura în tablou

Arh. Chiril, fost starèţ al m-rii Curchi, locueşte în Septembrie 1821 în mitocul ace ei mănăstiri din Chişinău, cu aceeaş pensie; la Mai 1825 nu mai figura în tablou.

Arh. Gavriil, fost stareţ al m-rii Bîrnova din Moldova, locueşte ca econom la casa arhierească din Chişinău şi aparţinînd m-rii Căpriana, cu aceeaş pensie, şi încetează a mai fi trecut în tablou la Martie 1827.

(Dosar nr. 194/1811 pe 115 file).

Documente Basarabene.

de L. T. BOGA.

I.

Iaşi 1667, Ianuarie 30. *Carte de întăritură a unui schimb de moşie făcut între Pisoţchii şi Toderaşco Iordaehi mare spătar.*

Iată noi Ghedeon arhiepiscop şi mitropolit al Sucevei, şi N colai Buhuş vel logotăt, şi Solomon Bărlădianu vel dvornic ţării de jos, şi Miron Costin vel dvornic ţării de sus, şi Nicolai Racoviţă hatman şi părcalab al Sucevii, şi Stamatie vel postelnic, şi Apostolachi vel ciaşnic, şi Ursachi vel vistiarnic, Gligoraşco Hăbăşescul vel stolnic şi Alexandru vel comis, şi Contăş al treilea logofăt. şi Dumitraşco Roşca, şi Toader Ciocârlie, şi Enachi, şi Dumitraşco, şi Frâncul, şi Roman vornici de gloată. [1] Scriem şi dăm ştire cum au vinit înaintea noastră Ion Pisoţchi ciau fost vornic de Suceava şi dumnealui fratele nostru Toderaşco Iordachi marele spătar. Tocmitusau şi sau învoit dumnealor denaintea noastră, şi au făcut schimbătură cu alor direapte ocine şi moşii, datau Ion Pisoţschi dumisali lui Toderaşco spatariul apatra parte din tot satul din Dimideani la ţinutul Hotinului cu vecini şi din heleşteae, şi din tot locol cu tot vinitul, iară dumnealui Toderaşco spatariul au dat lui Ion Pisoţschi schimbătură drept schimbatură asa direaptă ocină şi cumpărătură apatra parte din tot satul din Vârtop la ţinutul Sucevei, care parte de ocină iaste dumisale cumpărătură dela călugăriţăle de Eţcani, iară călugăriţălor liau fost danie dela Grecoae, din tot locul cu tot vinitul. Şi încă iau mai dat lui Ion Pisoţschi şi nouă zăci de lei bătuţi bani gata. Deci şi noi văzind între dumnialor de bună voe tocmală, cu îngăduinţă de

1. Introducerea întreagă este în limba slavonă în original.

nime siliţi dela noi încă am făcut lui Ion Pisoţschi aciastă mărturie că săi fie de credinţă şi cu toţii am iscălit. Şi eu Strătulat am scris

La Iaşi anul 7175 luna gherar 30 [1]

Ghedeon mitropolit al Sucevei
Solomon Bărlădeanul vel vornic
Miron Costin vel vornic
Nicolai Racoviţă hatman
Stamati mare postelnic [2]
Apostolachie vel ciaşnic
Gligorie Hăbăşăscul vel stolnic
Alexandru vel comis iscal

(Original Hărtie).

II.

1676 martie 23. *Zapisul Acsanei, fata lui Mordas, dăruieşte lui Andreiu Mihuleţu, părcălab de Orhei, partea ei din Criuleni.*

Adecă eu Acsana fata lui Mordas nepoata lui Roman den sat de Crivuleani şi cu ficioru mieu cu Platon, şi eu Prodan nepotul Acsanei ficiorul lui Simion, strănepotul lui Roman mărturisăm noi cu acest adevărat zapis al nostru cum noi de bună voe noastră de nime săliţi nici asupriţi, am datu şi am dăruit anoastă direaptă ocină şi moşie ce să va alege parte lui Roman din satu Crivuleani din vatra satului şi din câmpu şi din pomete şi din trapă unde va fi vadu de moară şi loc de [3] şi din tot locul cu tot vinitul, aciastă parte o am dat şi am dăruit dumisali lui Andrei Mihuleţu părcălabului de Orheiu pentru sufletul părinţilor noştri şi pentru sufletul lui Roman a moşului nostru, ca săi hie dumisali direaptă ocină şi moşie şi danie dela noi în veaci, şi cuconilor dumisali şi nepoţilor şi strenepoţilor, şi aciastă danie cari o am dat au fost denainte a mulţi oameni buni anume Zlotie vătavul, şi dinainte lui Iordachie vornicului de Izbişte şi a Lupului Ciupag vatavului, şi a lui Vlase den Cotelnici şi denainte Creţului văt. den Crivuleani şi a lui Maftei di acolo şi a lui Costin şi a lui Nuvar chihaie de Ciumeşeni şi a lui Mirăuţ Danul infbaşa din Ohrincea şi a lui Donosăe de Tărbujeani şi

1. Text slav în original.
2. Semnătură grecească în original.
3. Loc deteriorat în original.

şi denainte a mulţi oamini buni cari sau prilejit acolo şi să aibă dumnialui aş face şi dires domnescu depre acest zapis al nostru. Şi pentru credinţă neam pus şi degitele şi aseşti oameni buni, şi eu Ion diiaconul am scris

Let 7183 mart 23

† Acsana, † Platon, † Platon, † Zloti vat, † Iordachie vat.» † Lupul văt., † Costin ot Dae, † Donos, † Vlasie ot Furceni, Vlasie iscal.

(Original hârtie),

III

1679 aprilie 1. *Zapisul lui Echim şi a fratelui său Andreiaş prin care donează lui Donici postelnicel o parte din moşia Creuleni.*

Adecă eu Echim şi cu fratemeu Ştefan feciorii lui Andreiaş şi Anii de Creuleni, scriem şi mărturisim cu acesta adevărat zapis al nostru, de nimeni nevoiţi nici asupriţi, ce de anoastră bună voe, am dăruit anoastră dreaptă ocină şi moşie parte maicii noastre Anii din sat din Creuleni dumisali lui Donici ci au fost clucer şi giupănesii dumisali şi cuconilor dumisali săi fie dumisali moşie în veci din giumătaate de bătrăn a patra parte ce să va alege din sat din Creuleni din pădure şi din cănpu şi din vatra satului şi din pumet şi din tot locul cu tot vinitul, săi fie dumisale moşie în veci, şi cînd am dăruit dumisali sau tănplat popă Samoilă de Steţcani, şi Dumitru de Cotelnici, şi Costantin cel bătrăn de Steţcani şi Mihul sin Maftei ot Chiperceni şi Iftodie sin Enachie ot Cotelnici şi mulţi oameni buni şi bătrâni, şi dumnialui săş facă şi ispisoc pre aciasta zapis, şi noi aceşti oameni ce mai sus scrie văzind aciastă danie dumisali am iscălit şi niam pus degitile ca să să ştie. Şi eu Neculai sin Mihnei am scris.

Let 7187 april 1

Şi sau tâmplat şi Fratea ot Peresecina şi Apostol ot Zam cioci şi Moscul ot Cotelnici.

† Echim, † Ştefan, popa Samoilă, † Fratea † Moscul, † Apostol, Iftodie, † Costantin, † Dumitru,

Şi eu Goian mam prilejit la aciastă danie.

(Original hârtie).

IV.

Iaşi 1679 Aprilie 3. *Focşa şi Gligoraş vând lui Neculai Donici fost clucer, partea lor din Criuleni.*

Adecă eu Focşa şi cu fiiu meu Gligoraş de Criuleni scriem şi mărturisim cu cest adevărat zapis al nostru de nime nevoiţi nici asupriţi ce de anoastră bună voe am vândut anoastră driaptă ocină şi moşie din satu din Criuleani, din giumataati de bătrân apatra parte ce este partea voastră din partea lui Ivan, dumisale lui Neculai Donici ciau fostu clucer şi giupănesăi dumisali, şi cuconilor dumisali dreptu 25 de lei bătuţi. Deci făcându mi dumnialui plată deplin iam făcut dumisali zapis dela noi ca săi fie dumisale moşie în veci, şi despre acesta zapis ca să aibă dumnialui aş face şi drease domneşti dintăritură. Şi cându am făcut aciastă tocmală tâmplatusau mulţi oameni buni bătrâni şi tineri anume Savin Doloca şi Alexandru vornicul de Făureşti, şi Costantin cel bătrân de Steţcani, şi preutul Samoilă deacolee, şi Dumitru deacolea, şi Vlasie capitanul den Vârtop, şi alţi oameni buni de pin pregiur bătrâni şi tineri. Deci şi noi aceşti oameni buni ce mai sus scriem văzându pre dumnialui făcându plată deplin noi încă niam pus degetile şi peceţile ca să fie de credinţă.

In Iaşi let 7187 april 3 zile

† Focşa, † Gligoraşcu, popa Samoilă, † Costantin
Şi eu Lupul am scris zapisul

Az Lupul iscal

Şi eu Ipatie şoltuzul de Orhei încă mam tâmplat la aciastă tocmală şi miam pus pecetea

Epatie şoltuz (L. P.)
Alexandru vornic ot Făureşti

(Original hârtie).

V.

1679 August 15. *Zapisul lui Postolachi prin care vinde lui Donici clucerul partea sa din Criuleni.*

Adecă eu Pastolachi ficiorul lui Ivan de Crivuleani, scriu şi mărturisăscu cu cestu adevărat zapis al mieu, pecum de nime nevoit nici asuprit, ce de amea bună voe am vândut amea driaptă

ocină şi moşie de sat din Crăvuleani din bătrânul lui Ivan, apatra parte ce să va aleage, căci fiind şi eu la oaste şi căzindu la boală şi la greu am vândut dumisali lui Donici clucearіul dreptu 15 lei, şi pre cesta zapis al mieu să aibă aş face dumnialui şi direase domneşti pre aciastă parte de ocină care mai sus scriem ca săi fie dumisali dreaptă ocină şi moşie şi cuconilor dumisali şi nepoţilor şi strănepoţilor dumisale în veaci. Şi la aciastă tocmală anoastră sau prilejit dumnialui Costantin Jora sărdariul, şi dumnialui Costantin Hâncul capitanul şi Toderaşco căpitan, şi Hăjdău capitan, şi Păcurar capitan, şi Costin izbaşea, şi Sturzea izbaşea de Criuleni şi preotul de Mimoreni şi alţi oameni cari sau mai prilejit. Şi noi aceşti oameni cari sintem scrişi mai sus văzându că faci dumnealui plată neam pus toţi degetul şi iscaliturile, ca să fie de credinţă să să ştie.

La Şangheri Sultan pe Nepru
let 7187 august 15

Costantin Jora sărdar iscal
† Postolachi
Ion Stroescul căpitan mărturisesc
Miron Hăjdeu iscal
Iordachie Stroescul capitan iscal
(Original hărtie)

VI.

1681 mai 9 *Zapisul Ionei şi alţii prin care vând partea lor din Meleşeni lui Gligori, feciorul Savii de Hirova.*

Adecă noi Ioana şi Mărie feteli lui Ionaşco Bulbocă de Meleşeni şi cu nepotă nostră Cărstina fiicile lui Dumitraşco frăţini nostru scriem şi mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru de bună voe nostră de nime silite nice asuprite ce noi de anostră bună voe am vândutu anostră draptă ocină şi moşie den sat den parte de sus un [1] carele mai sus scriem Ionaşco Bolbocă, aciastă ocină am vândut dumisali lui Gligorii ficiorul Savin de Hîrova dreptu triizici de lei bătuţi şi niau plinit aceşti bani toţi deplin în mâna nostră denainte lui Gligoraş Gânscă şi denainte răzeşitor noştri lui Ionaşco Cujbă şi a lui Năstas de

1. Loc rupt în original.

Meleşeni şi denainte dumlsali Sandului capitanului şi Ghiorghiţă hagemu Crăşsnăşeni i Alexandru Drăgan ot tam şi Mihul ot tam sin Nastei şi lui Răuleţ şi lui Mihălachi sin Răuleţ şi Alecsandru Buzne iuzbaş şi Buze ot Bravicea şi Isachi de Brânzeşti ficiorul Ursului Savin den Hirova. Aciasta parte am vânduto cu tot vinitul den vatra satului cu iazu şi cu pomete şi cu locuri de prisăci şi den viile şi den ţarină de arătură şi den fănaţi dela câmpu şi den codru de tutindeni den tot vinitul şi noi aceşte omeni şi megeeşi am fost la tocmală lor şi aşăzare care sau făcut denainte nostră toţi au iscălit şi ni am pus degeteli ca să fii dumisali lui Gligoraş de mari credinţă şi mărturie. Şi eu Savin Gânscă am scris zapisul să să ştii. Şi pentru credinţă am şi iscălit.

Let 7189 mai 9.

† Iona cu ficiorul meu Pavăl şi Andrei Tobiriha
† dom. Gligoraş † Mărie şi Costina nepota Mării
Gligoraş Gânscă iscal
Enichie Buze †
† Savin.

(Original hârtie)

VII.

Iaşi 1681 iulie 13. *Scrisoarea lui Ursachi vist. dată feciorilor lui Taban pentru un heleşteu din satul Culiceni, ţinutul Hotinului.*

Adică eu Ursache vist. scriem şi mărturisim cu aciastă scrisoare anoastră pentru o atrie parte din sat din Culiceni la ţinutu Hotinului, din care a trie parte am cumpărat eu giumătate, care să face a şăsa parte din satul dela Tăbăniasa şi cea giumătate den atrie parte din tot satul au rămas feciorilor lui Taban. Deci pre giumătate de parte ce am scris mai sus, parte Tabăneasă, care o am cumpărat eu, am făcut un heleşteu cu voia şi cu ştire ficiorilor lui Taban dentre oameni buni făcând tocmală ca aciasta săm ţin eu heleşteul şi ei nimică triabă să naibă, numai când ar avea ei prilej săm întoarcă giumătate de cheltuială ce am făcut eu la heleşteu, sau săm vănezu peştele, şi decie să ţinem înpreună frăţăşte. Şi pentru credinţă am şi escălit.

Ursache biv vistier

In Iaşi anul 7179 iuli 13

(Copie).

VIII.

1684 iulie 2. *Toader fiul Bedreagăi din Şendreni dă lui David din Soltaneşti partea sa din Şendreni, pentru nişte stupi ce i-a furat.*

Adică eu Toader feciorul lui Bedroagăi din Şendreni, scriu şi mărturisescu cu acestu zapis al mieu precum sânt drept fur lui David de Soltăneşti, şi feciorului lui David lui Gligoraşco, că li am furat 17 stupi din zemnicu eu Toader fecioru Bedreagăi cu Trohin ginerile lui Grozav şi sântem furi drepţi. Dece neau prinsu şi am căzut la nevoe la închisoare, şi neau venit la perire, am căzut cu oameni buni la păgubaşi să ne erte capetele săi plătim bucatele. Deci ne având ce da să plătim neam dat moşie den Şendreni parte de moşie dreaptă, şi de cuvântu, ce sa alege partea mea despre fraţii miei, cu pomet cu vie cu vadu de moară, şi din ţarină, şi am mai dat şi altă moşie amea ce să va alege din satu din Săneşti de vatra satului şi din ţarină, cu tot venitul ei cum mai sus scrie şi leam dat drept 20 de stupi săi hie lui dreapta moşie lor şi feciorilor lui şi săş facă dresuri domneşti. Şi am dat dinainte Brăneştilor anume dumnialui Mardarie şi dinaintea lui Gligorie ot Trăesteni şi lui Dumbravă ot tam, şi lui Patraşco ot Soltăneşti, şi lui Gligorie ot tam, şi lui Gligoraşco Hărjăul, şi Dumitraşco Fonescu chehai şi Cazol Soltaneşti. Pentru credinţă am pus degetele să să ştie.

Let. 7192 iul 2.

Şi am mai rămas să mai plătesc 15 stupi mai pe urmă, până în toamnă la vinerea mare, iară de nui voi plăti păr la ză la vinerea mare săi plătescu îndoitu însă aceştia deosebi de moşie.

(Copie).

Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia.*)

de **T. Porucic**

6. Forme negative mici.

1. Adâncătură | Loc mai coborît care nu seamănă a vale.
2. Afundatură | Lăsătură.
3. Băracie . . | Vălcică adâncă cu un firişor de apă. Ogaş cu
4. Băirac . . | coaste acoperite cu tufişuri. Viroagă mare slab împădurită.
5. Bent . . . Vale mică neadâncă cu ceva apă.
6. Bolbochiţă . Vălcică adâncă cu ceva apă.
7. Borugă . . Trecătoare îngustă (între două dealuri), încât poate trece abea un car.
8. Buirac . . Băirac.
9. Buricu coastei . Vălcea în mijlocul coastei.
10. Cazan . . . Trecătoare strâmtă plină de apă curgătoare.
11. Cavă . . . Scobitură foarte mare în pământ. Găvan.
12. Cenac . . . Vâlcea ca o strachină.
13. Chersin . . Vâlcea mică, adâncă, având forma unei albii scurte.
14. Cinac . . . Cenac.
15. Ciuvan . . Vâlcea ca o albie lungă.
16. Ciuvei . . Vâlcea rătundă ca un ciubăr.
17. Cotloană . Vale adâncă şi scurtă.
18. Crov . . . Depresiune ca un culcuş de lup.
19. Cuibişte . . Vâlcea ca un cuib.
20. Cupanie . . Vâlcea mică, dar adâncă, încât te poţi scălda când se umple cu apă de ploae ori de primăvară.
21. Găvan . . Vâlcea de formă parcă ar fi fost scobită în pământ ca o lingură sau căuş.
22. Genune . . Prăpastie straşnică.

*) Vezi „Arhivele Basarabiei“ nr. 3/1932.

23 Geroc . . Vâlcea foarte prăpăstioasă.
24. Horn . . . Crăpătură foarte mare în stânci, încât în ea poate sta un om și chiar mai mulți oameni. Chee îngustă și scurtă (închisă).
25 Hududău | Râpă mare cu firișor de apă pe fund și cu bălării strașnice împreună cu tufișuri.
26. Hududoi |
27. Ieric . . | Canal. Pârâu cu pat de scurgere bine sculptat în pământ. Șanț de scurgere.
28. Ierugă . |
29. Irugă . |
30 Obcină . | Trecătoare dintr'un basin al unui râu in basinul
31. Obștină . | râului vecin.
32. Ogaș . . . Vâlcea în formă de U.
33. Posadă . . Hău mare în afară de oraș sau lângă drumul mare.
34. Prohod . . Trecătoare.
35. Râmnic . . Vale cu coaste joase dar rerezi. Vale neadâncă cu luncă largă.
36. Tivdă . . . Depresiune ca o treucă.
37. Troacă . . Vâlcea ca o albie.
38. Ududău . . Vâlcea mică plină de bălării și dudăe.
39. Unghet . . Hârtop mic ca un cotlon.
40. Văgan . . Văgăună mică.
41. Văgăună . Depresiune îngustă între două dâlme.
42. Zăgan . . Crov. Vălcică ca o strachină.

7. Forme plane uscate.

1. Față . . Podiș întins și neaccidentat.
2. Ir . . . . Loc neted cu pământ de acelaș fel.
3. Medean . . Loc drept, unde p ate să fie o așezare omenească.
4. Nedee . . Loc drept și orizontal, unde se pot face serbări.
5. Planiță . . Podiș.
6. Pod . . | Podiș mic.
7. Podeag . |
8. Poderei . . Podiș de terasă.
9. Podiu . . . Podiș mic.
10. Posadă . . Intindere plană pe un deal înalt.
11. Seninare . . Loc plan într'o regiune stâncoasă.
12. Șes . . . . Loc nisipos, întins, orizontal, aflător și ceva mai sus ca albia părâului văii.

13. Tablăluță . Intindere plană (bună pentru cultură).
14. Tapșan . . Loc drept fără accidente de microrelief.

8. Ape stătătoare.

1. Apă stătută
2. „ zăcută — Apă îmlăștinită. Topliță.
3. Apoasa . . Lac mare. Mare.
4. Badoacă . .
5. Bădoacă . . — Locul unde adâncimea apei este cea mai mare.
6. Bobală . . Apă stătută. Apă turbure.
7. Bahlui .
8. Bălhui . — Loc cu pământ foarte apătos, în care de obicei carele și căruțele și chiar oamenii se înămolesc adânc. Mocirlă. Bulhac.
9. Bâlhoacă
10. Baierele apei . Adâncimile mari ale apei.
11. Bălăștioacă . Băltoacă. Mlaștină.
12. Balboare
13. Balboră — Bulboană.
14. Bâlc . . Lac. Smârc. Bâracă. Vârtej de apă (?).
15. Bâlcău . Baltă. Mlaștină. Ochi.
16. Bâlhac—Bulhac.=Baltă m că.
17. Băltac . . . Băltoacă.
18. Băltărău . . Baltă de mărime potrivită.
19. Băltărie . . Loc cu bălți. Mai multe bălți la un loc pe un câmp mocirlos.
20. Băltău . . Baltă mare.
21. Baltină . . Baltă mai mică.
22. Băltiș . . . Baltă cu multă stuhărie. Rovină. Băltărie mai mică.
23. Băltoi . . . Băltărău.
24. Băltoagă
25. Bă[l]tac — Băltoacă
26. Băltucă
27. Bărăcie .
28. Bărace . — Băltoacă de după ploi. Loc apătos și cam adânc.
29. Bloacă . . Apă stătută. Apă caldă.
30. Bogaz . . . Un gât, care unește două ape mari: marea cu golful, etc.
31. Bolătău . . Locul unde se adună apa de ploaie.
32. Bolboare . Bulboană.

33. Bolbochiță . Bărace. Băltoacă făcută pentru rațe ori gâște.
34. Bolotău . . Bolătău.
35. Bolotroacă . Apă stătută.
36. Bolotucă } Baltă glodoasă. Locul unde se adună apele de ploi.
37. Bolotugă }
38. Braț (de iaz, de baltă, de lac) = Ramificație lungă și îngustă.
39. Bugaz . . Bogaz.
40. Butacăr . . Iaz glodos cu multe broaște.
41. Bulhac . . Lăculeț. Băltău. Smârc.
42. Bulhoacă . Bulhac.
43. Burună . . Locul unde apa clocotește de valuri
44. Castron (al bălții, lacului, iazului) = Bazinul apei stătătoare.
45. Cățină . . Baltă mică și neadâncă, care se usucă vara.
46 Cioloboacă . Apă stătută. Apă tulbure.
47. Ciulineț . . Locul apei, unde cresc ciulinii (Trapa natans)
48. Coadă (de iaz, de lac, de baltă) = Partea alungită și îngustă a apei, anume când această parte se află spre c-bârșia văii. Izvoarele, cari alimentează iazu .
49. Cocioc . . Plaur plutitor. Insulă plutitoare fără stuh.
50. Copaie . . Basinul (albia) apei stătătoare
51. Cornu (iazului bălții, lacului) = Ramificație lungă, îngustă amintind forma cornului
52. Cupanie . . Locul unde se scaldă lumea.
53. Ezer . . . Lac fără vegetație pe la margini cu apă limpede.
54. Feredeu . . Locul unde se scaldă lumea în baltă (lac or iaz).
55. Găldâu . . Gropiță cu apă.
56. Hălăștău . Heleșteu.
57. Halboană } Hulboană. Loc adânc în iaz (lac, baltă).
58. Hâlbură }
59. Heleștei . . Heleșteu.
60. Hulboacă . Hulboană.
61. Iezăritură . Lac sau baltă formată pe locul unde s'a scufundat pământul.
62. Ircov . . . Locul unde puterea valurilor este maximală.
63. Japcă . . . Lac lungăreț format în luncă prin revărsarea apelor râului.
64. Lăcuț . . . Lăcucor vremelnic într'o mică depresiune naturală.
65. Moatcă . . Bulboană.

66. Moldă . } Basinul apei stătătoare.
67. Muldă . }
68. Ochi . . . Hulboană. Loc adânc în lac sau în iaz.
69. Ochi de mare. Lac adânc pe spinarea dealului.
70. Ochieț . . Hulboană, adică locul adânc în cuprinsul lacului (ori iazului).
71. Ozerță . . Lăcușor.
72. Piștelniță . Băltoacă cu mlaștină la izvor.
73. Poala (lacului, bălții, iazului) = Marginea, când aceasta este formată de golfuri și mlaștini.
74. Postavă . . Albia (lacului, bălții, iazului), suportul sau basinul lacului, etc.
75. Râmnîc . . Iaz mic cu maluri (și iezătură) întărite prin pietre ori stâlpi, crengi, adâncit de om pentru cultura peștelui.
76. Saha . . . Japcă.
77. Șahan . . . Basinul apei stătătoare.
78. Schelă . . Locul, unde se dau la mal bărcile pescarilor, unde ei staționează, etc.
79. Scaldă . . } Locul unde se scaldă lumea.
80. Scăldătoare }
81. Știoalnă . . } Bulboană.
82. Știoacă . . } Hulboană.
83. Știulbină . . Bulboană mică.
84. Stroh . . . «Pleava» de valuri, văzute din depărtare în largul mării ori al lacului. Sub stroh se află strugu apelor, adică «bezdnă și vârtejuri».
85. Strugu (lacului, mării) = Marile adâncimi ale «beznei mării» ori lacului.
86. Tămină . . Locurile foarte adânci în lac ori iaz.
87. Vulboană . Bolboană.
88. Zaton . . . Golf lărguț și nu tocmai adânc, aflător în afară de ircovu apei.

9. Ape curgătoare.

1. Badoacă } Bulboacă, adică locul unde adâncimea este mare.
2. Bă oacă }
3. Baierele apei . . Adâncimile mari ale apei curgătoare. Apele dela fund.

4. Balboră . . Hulboană.
5. Bărăcie . } Mic fir de apă într'o vâlcea.
6. Băracă . }
7. Bijor—Şipot. . Izvor cu captaj primitiv.
8. Bolboacă }
9. Bolboană } Hulboană, adică loc adânc, în care apa uneori se
10. Bolboare } şi învârteşte.
11. Bolboci }
12. Bolbochiţă Buerăcie . Mic firişor de apă într'un fund de vale.
13. Braţ (de râu) . Ramificare a râului.
14. Bulboci . } Bolboană.
15. Bumbie . }
16. Bunar . . . Fântână cu izvor însemnat.
17. Burâu . . . Cascadă Torent straşnic.
18. Burugă . . Apă curgătoare cu praguri
19. Burună . . Locul unde apa clocoteşte de valuri ori de vârtejuri
20. Butire . . . Revărsare de ape (de primăvara, ori de ploi).
21. Casa apei . Locul (în pământ) de unde vine apa spre izvor.
22. „ „ . Locul în fântână unde se află apa.
23. Ceatârnă . Locul, unde izvorul ţâsneşte deodată afară. Scoc. Şteand.
24. Cimpot . . Izvor. Şipot.
25. Ciuroi . . Şipot. Izvor captat.
26. Ciulinet . . Locul crescut cu ciulini (Trapa natans)
27. Cocioc . . Parţile cu plaur.
28. Copaie . . Albia sau matca apei curgătoare.
29. Cupanie . . Locul de scăldare în apa curgătoare.
30. Feredeu . . Locul de scăldare în apă.
31. Fuior . . . Firul apei curgătoare mici.
32. Genune . . Ape ce curg vijelios într'o albie strâmtă, săltând în mase mari. Ape «fără fund». «Ape pline de întunerec şi de beznă, ori de clocot».
33. Ghioarcă . Bulboană.
34. Hălbură . . Bulboană.
35. Hundă . . Apă năprasnică, ce curge răsturnând totul în cale. Apă de revărsare.
36. Hulboacă } Bulboană.
37. Hulboană }

38. Ircov . . . Locul unde puterea curentului este maximala («în matcă»)
39. Jirlău . . . Şuvoi de apă.
40. Lăcărie . . Apărae foarte mare din revărsarea apelor râului după ploi ori după topirea omătului.
41. Mierliu . . Râu, care de obicei la revărsarea apelor nu se revarsă peste maluri.
42. Moatcă . . Bulboană.
43. Moldă . } Albia sau Matca râului.
44. Muldă . }
45 Năboi . . . Şivoi mare şi năprasnic.
46. Năboitură . Ape de revărsare venite năprasnic. Loc acoperit cu astfel de ape
47. Nierliu . . Mierliu.
48. Nistru . . Apă mare, curgătoare într'o vale prăpăstioasă, cu maluri de grohotiş
49. Ochi . . . Bulboană
50. Ochi de mare . Bulboană cu vârtej.
51. Ogaş . . . Pârâu într'o vale adâncă.
52. Olt . . . . Trâmbă foarte mare de apă curgătoare. («Vine apă olt de mare»).
53. Poduşcă . Restoacă. Canalul prin care se scurge apa spre moară.
54. Postavă . . Albia sau fundamentul cursului râului.
55. Pişător . . Cascadă cu fir subţire.
56. Prag . . . Locul râului, unde fundul se ridică pân la suprafaţa apei.
57. Prăguş . . Cascadă cu stânci în drumul pârâului.
58. Prut . . . Apă curgătoare mare, ce şerpueşte intr'o luncă cu foarte multe bălţi şi mlăştini.
59. Repeziş . . Cascadă cu praguri.
60. Salamură }
61. Sălămură } Izvor de apă foarte sărătă.
62. Saramură }
63. Sărămură }

(Va urma).

BIBLIOGRAFIE.

Ioan C. Filitti, *Frămîntările politice şi sociale în Principate'e romîne dela 1821 la 1828*, edit. «Aşezămîntul cultural Ion C. Brătianu», Bucureşti, 1932, 190 pag

Publicaţia nu numai că înmănunchează date, împrăştiate în variate alte lucrări, dar aduce şi noi şi interesante contribuţiuni. Capitolul I luminează epoca eteriei greceşti şi acţiunea lui Tudor. Admirabilă înţelegere a originelor eteriei. Urmează ştiri bune despre ocupaţia turcească, cum se mişcau şi Romînii emigraţi în Ardeal şi cărvunarii, apoi venirea domniilor pămîntene, care satisfăceau un vechiu sentiment naţional.

Rezultatele de aici ne lămuresc şi mersul vieţii bisericeşti în aceşti 7 ani, pe care-l tratează alte lucrăr .

Mulţumim autorului pentru strădania sa.

Mihai Costăchescu, *Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, edit. «Fundaţiunea Reg. Ferdinand I», Iaşi, 1932, 956 pagini.

E o colecţie de 239 documente. Cel mai vechiu din 1438 Ianuarie, prin care voevozii Iliaş şi Ştefan II dăruesc un sat Roşiori, com. Dulceşti, din Roman; ultimul document e datat la Cameniţa în 1458 Ianuarie. Urmează cuvenitele indice şi o înşirare de romînisme. Documentele îs traduse clar şi bine descrise

D-l Costăchescu merită şi acum recunoştinţa noastră.

Lucian Predescu, *Diaconul Coresi*, Bucureşti, 1933, 102 pag. E teza sa de doctorat în Litere. Îl cunoaştem şi din alte lucrări serioase, de pricepere şi stăruinţă. De-acum avem un studiu admirabil despre acest diacon tîrgoveştean, însufleţit luminător şi trudnic în tipărire de cărţi. Lucrarea merită toată atenţiunea, cercetătorii o pot folosi cu încredere, iar autorul bun îndemn să continuie lucrul.

---

70 ani dela înfiinţarea «Soc. pentru cultura şi literatura romînă în Bucovina» 1862—1932, Cernăuţi 1932, 254 pag.

Aşteptam şi acest buchet de informaţii despre vechea societate bucovineană. Sunt conferinţe bune rostite de profesorii: Nandriş, Loghin, Morariu, Bălan, Reli şi Onciul, în cadrul unor serbări jubilare. O recomandăm. **C. N. T.**

TABLA DE MATERII a nr. 1/933

Pag.

1. **T. G. Bulat.** Din viața economică-socială a Moldovei la 1810. [cu urmare] . . . . . 1—14
2. **Const. N. Tomescu.** Diferite ştiri din Arhiva Consiliului eparhial—Chişinău . . . . . 15—27
3. *General* **Scarlat Panaitescu.** Geografia — Harta — Atlasul . . . . . 28—42
4. **T. G. Bulat.** Teritoriile raelelor Hotinului şi Brăilei, redate stăpînitorilor romîni în 1808 . . . . . 43—57
5. **Const. N. Tomescu** Conducătorii duhovniceşti din Principate la 1811 şi din Basarabia între 1816—1837 inclusiv . . . . . 58—64
6. **L T. Boga.** Documente Basarabene . . . . . 65—71
7. **T. Porucic.** Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia . . . . . 72—78
8. **Const. N. Tomescu.** Bibliografie 79

ABONAMENTUL . . . . Anual Lei 200

REDACȚIA ȘI AD-ȚIA GHIȘINĂU, BULEVARDUL CAROL II, 73—75